

**P
O
R
A
D
C
E**

1

**OBČANSKÝ
ZÁKONÍK I. část**

*zákon po novelách
s komentářem*

2024
29. ročník

■ **Stavební zákon**
s komentářem

■ **Trestní řád** s komentářem

■ **Zákon o mimořádném
odpuštění a zániku
některých daňových
dluhů**

■ **Zákoník práce**
s komentářem

PORADCE
29. ročník – 2024/1

legislativa

■ **OBČANSKÝ ZÁKONÍK (1. část)**
zákon č. 89/2012 Sb.

s komentářem 2

JUDR. JANA DREXLEROVÁ

ČÁST PRVNÍ OBEČNÁ ČÁST

HLAVA I	PŘEDMĚT ÚPRAVY A JEJÍ ZÁKLADNÍ ZÁSADY..... 6
HLAVA II	OSOBY 11
	Fyzické osoby..... 14
	Právnícké osoby 34
	Spotřebitel..... 101
	Podnikatel..... 101
HLAVA III	ZASTOUPENÍ..... 107
HLAVA IV	VĚCI A JEJICH ROZDĚLENÍ..... 121
	Cenný papír 129
HLAVA V	PRÁVNÍ SKUTEČNOSTI..... 135
	Právní jednání 135
	Promlčení a prekluze..... 151

ČÁST DRUHÁ RODINNÉ PRÁVO

HLAVA I	MANŽELSTVÍ 163
	Vznik manželství..... 163
	Zdánlivé manželství a neplatnost manželství..... 165
	Povinnosti a práva manželů 166
	Zánik manželství..... 175
HLAVA II	PŘÍBUZENSTVÍ A ŠVAGROVSTVÍ..... 178
	Poměry mezi rodiči a dítětem 178
HLAVA III	PORUČENSTVÍ A JINÉ FORMY PÉČE O DÍTĚ..... 196
	Poručenství..... 196
	Opatrovnictví dítěte 197
	Svěření dítěte do péče jiné osoby..... 198
	Ústavní výchova 200

ČÁST TŘETÍ ABSOLUTNÍ MAJETKOVÁ PRÁVA

HLAVA I	VŠEOBECNÁ USTANOVENÍ..... 201
HLAVA II	VĚCNÁ PRÁVA 202
	Držba 205
	Vlastnictví 210
	Spoluvlastnictví..... 233
	Věcná práva k cizím věcem 266
	Správa cizího majetku..... 296
HLAVA III	DĚDICKÉ PRÁVO 309
	Právo na pozůstalost..... 309
	Pořízení pro případ smrti..... 311
	Odkaz 321
	Přechod pozůstalosti na dědice 329

Občanský zákoník I. část

Zákon č. 89/2012 Sb. s komentářem

JUDr. Jana Drexlerová

Základním východiskem soukromoprávního kodexu je fakt, uznáný i českým ústavním pořádkem, že přirozená svoboda člověka má přednost před státem v tom smyslu, že stát není tvůrcem svobody člověka, nýbrž jejím ochráncem. Účelem občanského zákoníku je shrnout hlavní masu právních pravidel vztahujících se k soukromým právním záležitostem, jež jsou společná všem osobám. Hlavním soukromoprávním nástrojem pro uspořádání těchto záležitostí je pak konsensus vyjádřený ujednáním.

Úvodem

Z pohledu základní systematiky je občanský zákoník rozvržen do pěti hlavních částí, kterými jsou:

- obecná část (§ 1 až 654)
- rodinné právo (§ 655 až 975)
- absolutní majetková práva (§ 976 až 1720, zahrnuje věcná práva a dědické právo)
- relativní majetková práva (§ 1721 až 2990, zahrnuje závazkové právo)
- ustanovení společná, přechodná a závěrečná (§ 2991 až 3081)

Obecná část je věnována problematice právního postavení člověka jako jednotlivce, včetně úpravy práv, která jsou výlučně a přirozeně spjata s jeho osobou. Část druhá občanského zákoníku je věnována otázkám spojeným s rodinou a rodinnými vztahy. Zahrnuje právní pravidla upravující manželství (jeho vznik, povinnosti a práva manželů, zánik), příbuzenství (jeho pojem a druhy, vztahy mezi rodiči a dětmi, včetně určování rodičovství a osvojení), poručenství a jiné formy péče o dítě (zejména opatrovnictví, svě-

ření dítěte do péče a pěstounství). Předmětem úpravy třetí části je majetek člověka a osud tohoto majetku po jeho smrti. V komentáři k úpravě tzv. relativních práv v soukromoprávní sféře se snažíme vysvětlit dopad jednotlivých ustanovení občanského zákoníku z hlediska jejich praktického použití...

Občanský zákoník je liberální a hodnotově konzervativní. Zdůrazňuje význam obecně uznávaných hodnot v lidské společnosti. Podtrhuje význam rodiny v občanském soužití. Do práva v konkrétnější podobě uvádí principy soužití lidí: chránit slabšího, žít čestně, neškodit ostatním. Podporuje, aby ve sféře občanského práva, ve sféře soukromoprávní (ne veřejnoprávní), ve sféře vzájemných práv a povinností osob, ať již fyzických nebo právnických, každý obdržel to, co mu po právu patří, bez umělého a nuceného zásahu státu a státních úředníků.

Za necelých devět let účinnosti doznal nový občanský zákoník devět dílčí novelizace.

ČÁST PRVNÍ OBECNÁ ČÁST

HLAVA I	PŘEDMĚT ÚPRAVY A JEJÍ ZÁKLADNÍ ZÁSADY	
DÍL 1	SOUKROMÉ PRÁVO	§ 1 – 8 6
DÍL 2	UŽITÍ PŘEDPISŮ OBČANSKÉHO PRÁVA	§ 9 – 11 9
DÍL 3	OCHRANA SOUKROMÝCH PRÁV	§ 12 – 14 10
HLAVA II	OSOBY	
DÍL 1	VŠEOBECNÁ USTANOVENÍ	§ 15 – 22 11
DÍL 2	FYZICKÉ OSOBY	
Oddíl 1	Obecná ustanovení	§ 23 – 37 14
Oddíl 2	Podpůrná opatření při narušení schopnosti zletilého právně jednat	§ 38 – 65 19
Oddíl 3	Nezvěstnost	§ 66 – 70 24
Oddíl 4	Domněnka smrti	§ 71 – 76 26
Oddíl 5	Jméno a bydliště člověka	§ 77 – 80 27
Oddíl 6	Osobnost člověka	§ 81 – 117 28
DÍL 3	PRÁVNICKÉ OSOBY	
Oddíl 1	Obecná ustanovení	§ 118 – 209 34
Oddíl 2	Korporace	§ 210 – 302 57
Oddíl 3	Fundace	§ 303 – 401 75
Oddíl 4	Ústav	§ 402 – 418 96
DÍL 4	SPOTŘEBITEL	§ 419 101
DÍL 5	PODNIKATEL	§ 420 – 435 101
HLAVA III	ZASTOUPENÍ	
DÍL 1	VŠEOBECNÁ USTANOVENÍ	§ 436 – 440 107
DÍL 2	SMLUVNÍ ZASTOUPENÍ	
Oddíl 1	Obecná ustanovení	§ 441 – 449 109
Oddíl 2	Prokura	§ 450 – 456 112
DÍL 3	ZÁKONNÉ ZASTOUPENÍ A OPATROVNICTVÍ	
Oddíl 1	Obecná ustanovení	§ 457 – 464 114
Oddíl 2	Opatrovnictví člověka	§ 465 – 485 115
Oddíl 3	Opatrovnictví právnické osoby	§ 486 – 488 121
HLAVA IV	VĚCI A JEJICH ROZDĚLENÍ	
DÍL 1	VŠEOBECNÁ USTANOVENÍ	§ 489 – 498 121
DÍL 2	ROZDĚLENÍ VĚCÍ	§ 496 – 504 123
DÍL 3	SOUČÁST VĚCI A PŘÍSLUŠENSTVÍ VĚCI	§ 505 – 513 129
DÍL 4	CENNÝ PAPIR	
Oddíl 1	Obecná ustanovení	§ 514 – 524 129
Oddíl 2	Zaknihované cenné papíry	§ 525 – 528 131
Oddíl 3	Přeměna cenného papíru na zaknihovaný cenný papír a přeměna zaknihovaného cenného papíru na cenný papír	§ 529 – 544 132
HLAVA V	PRÁVNÍ SKUTEČNOSTI	
DÍL 1	PRÁVNÍ JEDNÁNÍ	
Oddíl 1	Všeobecná ustanovení	§ 545 – 554 135
Oddíl 2	Výklad právních jednání	§ 555 – 558 137

Oddíl 3	Forma právních jednání	§ 559 – 564	139
Oddíl 4	Soukromá listina a veřejná listina	§ 565 – 569	140
Oddíl 5	Právní jednání vůči nepřítomné osobě	§ 570 – 573	142
Oddíl 6	Neplatnost právních jednání	§ 574 – 588	143
Oddíl 7	Relativní neúčinnost	§ 589 – 599	147
DÍL 2	PRÁVNÍ UDÁLOSTI	§ 600 – 608	150
DÍL 3	PROMLČENÍ A PREKLUZE		
Oddíl 1	Promlčení	§ 609 – 653	151
Oddíl 2	Prekluze	§ 654	162

ČÁST DRUHÁ RODINNÉ PRÁVO

HLAVA I	MANŽELSTVÍ		
DÍL 1	VŠEOBECNÉ USTANOVENÍ	§ 655	163
DÍL 2	VZNIK MANŽELSTVÍ	§ 656 – 676	163
DÍL 3	ZDÁNLIVÉ MANŽELSTVÍ A NEPLATNOST MANŽELSTVÍ		
Oddíl 1	Zdánlivé manželství	§ 677 – 679	165
Oddíl 2	Neplatnost manželství	§ 680 – 686	165
DÍL 4	POVINNOSTI A PRÁVA MANŽELŮ		
Oddíl 1	Obecná ustanovení	§ 687 – 707	166
Oddíl 2	Manželské majetkové právo	§ 708 – 753	169
DÍL 5	ZÁNIK MANŽELSTVÍ		
Oddíl 1	Obecné ustanovení	§ 754	175
Oddíl 2	Rozvod manželství	§ 755 – 758	175
Oddíl 3	Následky zániku manželství	§ 759 – 770	176
HLAVA II	PŘÍBUZENSTVÍ A ŠVAGROVSTVÍ		
DÍL 1	VŠEOBECNÁ USTANOVENÍ	§ 771 – 774	178
DÍL 2	POMĚRY MEZI RODIČI A DÍTĚTEM		
Oddíl 1	Určování rodičovství	§ 775 – 793	178
Oddíl 2	Osvojení	§ 794 – 854	180
Oddíl 3	Rodiče a dítě	§ 855 – 923	187
Oddíl 4	Zvláštní opatření při výchově dítěte	§ 924 – 926	195
Oddíl 5	Vztahy mezi dítětem a jinými příbuznými a dalšími osobami	§ 927	195
HLAVA III	PORUČENSTVÍ A JINÉ FORMY PÉČE O DÍTĚ		
DÍL 1	PORUČENSTVÍ	§ 928 – 942	196
DÍL 2	OPATROVNICTVÍ DÍTĚTE		
Oddíl 1	Opatrovník	§ 943 – 947	197
Oddíl 2	Opatrovník pro správu jmění dítěte	§ 948 – 952	198
DÍL 3	SVĚŘENÍ DÍTĚTE DO PÉČE JINÉ OSOBY A PĚSTOUNSTVÍ		
Oddíl 1	Svěření dítěte do péče jiné osoby	§ 953 – 957	198
Oddíl 2	Pěstounství	§ 958 – 970	199
DÍL 4	ÚSTAVNÍ VÝCHOVA	§ 971 – 975	200

ČÁST TŘETÍ ABSOLUTNÍ MAJETKOVÁ PRÁVA

HLAVA I	VŠEOBECNÁ USTANOVENÍ	§ 976 – 978	201
HLAVA II	VĚCNÁ PRÁVA		
DÍL 1	OBEČNÁ USTANOVENÍ	§ 979 – 986	202
DÍL 2	DRŽBA	§ 987 – 1010	205

DÍL 3	VLASTNICTVÍ	
Oddíl 1	Povaha vlastnického práva a jeho rozsah	\$1011 – 1044 210
Oddíl 2	Nabytí vlastnického práva	\$1045 – 1105 219
DÍL 4	SPOLUVLASTNICTVÍ	
Oddíl 1	Obecná ustanovení	\$1115 – 1120 233
Oddíl 2	Spoluvlastnický podíl	\$1121 – 1125 233
Oddíl 3	Správa společné věci	\$1126 – 1139 234
Oddíl 4	Oddělení ze spoluvlastnictví a zrušení spoluvlastnictví	\$1140 – 1157 239
Oddíl 5	Bytové spoluvlastnictví	\$1158 – 1222 243
Oddíl 6	Přídavné spoluvlastnictví	\$1223 – 1235 263
Oddíl 7	Zvláštní ustanovení o společenství jmení	\$1236 – 1239 265
DÍL 5	VĚCNÁ PRÁVA K CIZÍM VĚCEM	
Oddíl 1	Právo stavby	\$1240 – 1256 266
Oddíl 2	Věcná břemena	\$1257 – 1308 268
Oddíl 3	Zástavní právo	\$1309 – 1394 276
Oddíl 4	Zadržovací právo	\$1395 – 1399 295
DÍL 6	SPRÁVA CIZÍHO MAJETKU	
Oddíl 1	Všeobecná ustanovení o správě cizího majetku	\$1400 – 1410 296
Oddíl 2	Pravidla správy	\$1411 – 1437 298
Oddíl 3	Skončení správy	\$1438 – 1447 302
Oddíl 4	Svěrenský fond	\$1448 – 1474 304
HLAVA III	DĚDICKÉ PRÁVO	
DÍL 1	PRÁVO NA POZŮSTALOST	\$1475 – 1490 309
DÍL 2	PORÍZENÍ PRO PŘÍPAD SMRTI	
Oddíl 1	Všeobecná ustanovení	\$1491 – 1493 311
Oddíl 2	Závěť	\$1494 – 1581 311
Oddíl 3	Dědická smlouva	\$1582 – 1593 320
DÍL 3	ODKAZ	
Oddíl 1	Obecná ustanovení	\$1594 – 1603 321
Oddíl 2	Zvláštní pravidla o jednotlivých druzích odkazů	\$1604 – 1619 322
Oddíl 3	Nabytí odkazu	\$1620 – 1632 323
DÍL 4	ZÁKONNÁ POSLOUPNOST	\$1633 – 1641 325
DÍL 5	POVINNÝ DÍL – ZAPOČTENÍ NA POVINNÝ DÍL A NA DĚDICKÝ PODÍL	
Oddíl 1	Nepominutelný dědic	\$1642 – 1645 326
Oddíl 2	Vydědění	\$1646 – 1649 326
Oddíl 3	Ochrana nepominutelného dědice	\$1650 – 1653 327
Oddíl 4	Výpočet povinného dílu	\$1654 – 1657 327
Oddíl 5	Započtení na povinný díl a na dědický podíl	\$1658 – 1664 328
DÍL 6	PRÁVO NĚKTERÝCH OSOB NA ZAOPATŘENÍ	\$1665 – 1669 328
DÍL 7	PŘECHOD POZŮSTALOSTI NA DĚDICE	
Oddíl 1	Nabytí dědictví	\$1670 – 1676 329
Oddíl 2	Správa pozůstalosti a její soupis	\$1677 – 1689 330
Oddíl 3	Potvrzení dědictví	\$1690 – 1693 332
Oddíl 4	Rozdělení pozůstalosti	\$1694 – 1700 333
Oddíl 5	Dluhy postihující dědice	\$1701 – 1713 333
DÍL 8	ZCIZENÍ DĚDICTVÍ	\$1714 – 1720 335

ZÁKON č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

ve znění

zákona č. 460/2016 Sb., zákona č. 303/2017 Sb., zákona č. 111/2018 Sb., zákona č. 171/2018 Sb., zákona č. 33/2020 Sb., zákona č. 163/2020 Sb., zákona č. 192/2021 Sb., **zákona č. 374/2022 Sb. a zákona č. 429/2022 Sb.**

Parlament se usnesl na tomto zákoně České republiky:

ČÁST PRVNÍ OBEČNÁ ČÁST

HLAVA I PŘEDMĚT ÚPRAVY A JEJÍ ZÁKLADNÍ ZÁSADY

Díl 1 Soukromé právo

§ 1

(1) Ustanovení právního řádu upravující vzájemná práva a povinnosti osob vytvářejí ve svém souhrnu soukromé právo. Uplatňování soukromého práva je nezávislé na uplatňování práva veřejného.

(2) Nezakazuje-li to zákon výslovně, mohou si osoby ujednat práva a povinnosti odchylně od zákona; zakázána jsou ujednání porušující dobré mravy, veřejný pořádek nebo právo týkající se postavení osob, včetně práva na ochranu osobnosti.

k omentář k § 1

V odstavci 1 je zjednodušeně definováno soukromé právo. **Soukromé právo vytváří ustanovení právního řádu upravující vzájemná práva a povinnosti osob.** Praktický význam tohoto ustanovení není velký. Nejedná se o vědeckou definici a pouze je odkazováno na základní rysy soukromého práva. Dále dle věty druhé odstavce 1 je uplatňování soukromého práva nezávislé na uplatňování práva veřejného. **Formulováním této zá-**

sady, že uplatňování soukromého práva je na uplatňování veřejného práva nezávislé, je vyjádřena dualita soukromého a veřejného práva.

Dle důvodové zprávy k občanskému zákoníku uvedené ustanovení § 1 formuluje dvě základní pravidla, která jsou pro soukromé právo klíčová, a to nejprve poukaz na pojem soukromého práva, dále stanovení základní směrnice pro rozlišení právních pravidel podle míry závaznosti.

V odstavci 2 je upravena tzv. dispozitivnost a kogentnost občanského zákoníku. **Tímto je vymezeno kritérium pro odlišení ustanovení, která nebrání, aby si osoby uspořádaly soukromá práva a povinnosti odchylně od zákonné úpravy (dispozitivní právní normy) od ustanovení donucující povahy (kogentní právní normy), od nichž se odchýlit nelze.**

Kogentní právní norma je taková právní norma, u níž není možné se odchýlit. Dispozitivní právní norma je taková norma, která dovozuje odchýlit se od svého znění, pokud se subjekty, kterých se týká, dohodnou jinak. **Úprava kogentnosti a dispozitivnosti jednotlivých ustanovení občanského zákoníku má velký význam pro jeho interpretaci.** Dle tohoto ustanovení v případě, že to zákon výslovně nezakazuje, mohou si osoby ujednat práva a povinnosti odchylně od zákona. Důraz je tedy kladen na dispozitivitu ustanovení, zatímco kogentní ustanovení jsou výjimečná. Občanský zákoník upřednostňuje dispozitivní ustanovení, kogentní ustanovení jsou méně častá. O kogentní ustanovení se v občanském zákoníku jedná v případech, že je výslovně v ustanovení uveden zákaz, například „zakazuje se“, „nelze“, „nesmí“ apod.

Poznámky jsou uvedeny na str. 336.

Použití dispozitivních ustanovení při konkrétní úpravě soukromoprávních vztahů je ponecháno na vůli jejich účastníků. Použití dispozitivních ustanovení je možné tudíž vyloučit projevem souhlasné vůle účastníků například v ustanovení mezi nimi uzavřené smlouvy. **V takovém případě mají smluvní ujednání přednost před dispozitivními ustanoveními zákona, která upravují daný soukromoprávní vztah.** I tato smluvní ujednání mají ovšem určitá omezení, jak vyplývá z věty druhé § 1 odst. 2. Zakázána jsou ujednání porušující dobré mravy, veřejný pořádek nebo právo týkající se postavení osob, včetně práva na ochranu osobnosti.

Z uvedeného vyplývá, že odchylná úprava projevem vůle účastníků není možná v těchto případech:

- zákon to výslovně zakazuje,
- odchylná úprava porušuje dobré mravy,
- odchylná úprava porušuje veřejný pořádek,
- odchylná úprava porušuje právo týkající se postavení osob, včetně práva na ochranu osobnosti.

Pojem dobré mravy není nikde přímo definován. Jedná se o mimoprávní pravidla. Obvykle se využívá definice použité Nejvyšším soudem ČR, dle které dobré mravy představují „souhrn společenských, mravních a kulturních norem, jež v historickém vývoji osvědčují určitou neměnnost, vystihují podstatné historické tendence, jsou sdíleny rozhodující částí společnosti a mají povahu norem základních“. Někdy tak bývají dobré mravy definovány odkazem na morálku, tj. že se jedná o souhrn zásad, které vyjadřují obecně platná pravidla morálky.

Autonomie vůle účastníků soukromoprávních vztahů je dále omezena veřejným pořádkem. Také tento pojem není v občanském zákoníku definován. Obvykle je odkazováno na to, že veřejný pořádek označuje souhrn pravidel nebo zásad chování na veřejnosti, určité zásady, na kterých celá společnost trvá. **Pojem veřejného pořádku bývá vymezován jako okruh kogentních norem.** Kogentní jsou právě proto, že upravují veřejný zájem, nikoli jenom zájem soukromý.

Ne zcela jasné je to, co rozumět tím, že zakázána jsou ujednání porušující „právo týkající se postavení osob, včetně práva na ochranu osobnosti“.

Zřejmě se bude jednat kromě výslovně zmíněných práv na ochranu osobnosti také ustanovení, která právní osobnost vymezují, určují její rozsah. V oblasti právnických osob pak zřejmě i ustanovení určující vnitřní právní uspořádání jednotlivých forem právnických osob.

§ 2

(1) Každé ustanovení soukromého práva lze vykládat jenom ve shodě s Listinou základních práv a svobod a ústavním pořádkem vůbec, se zásadami, na nichž spočívá tento zákon, jakož i s trvalým zřetelem k hodnotám, které se tím chrání. Rozejde-li se výklad jednotlivého ustanovení pouze podle jeho slov s tímto příkazem, musí mu ustoupit.

(2) Zákonnému ustanovení nelze přikládat jiný význam, než jaký plyne z vlastního smyslu slov v jejich vzájemné souvislosti a z jasného úmyslu zákonodárce; nikdo se však nesmí dovolávat slov právního předpisu proti jeho smyslu.

(3) Výklad a použití právního předpisu nesmí být v rozporu s dobrými mravy a nesmí vést ke krutosti nebo bezohlednosti urážející obyčejné lidské citění.

komentář k § 2

■ Pravidla pro výklad

Ustanovení stanoví zásady pro výklad občanského zákoníku. Dle důvodové zprávy ustanovení formuluje výslovné pravidlo, že výklad zákona může být správný, jen jde-li o výklad vykazující ústavní konformitu a respektující obecné právní principy plynoucí z ústavního pořádku, jakož i obecné zásady soukromého práva. **Každé ustanovení soukromého práva lze vykládat jenom ve shodě s Listinou základních práv a svobod a ústavním pořádkem.** Při výkladu je nutné čelit přehnanému právnímu formalismu, ale také možné libovůli při výkladu zákona, a to právě nařízením, že zákonným ustanovením nelze přikládat jiný smysl, než jaký odpovídá jejich slovům a jasnému zákonodárcově úmyslu.

Dle odstavce 2 zákon nelze vykládat jen z jeho slov, ale je nutno přihlížet především k jeho smyslu. **Zákonodárce si musí být vědom, že slova zákona nemusí vždy dokonale vyjádřit jeho**

úmysl, a proto ukládá soudci, aby tato slova zvažoval, poměřoval je právními principy a zásadami, nespokojil se jen s gramatickým výkladem a hledal skutečný obsah zákona.

Navazující odstavec 3 stanoví určité meze výkladu, a to, že výklad a použití právního předpisu nesmí odporovat dobrým mravům a vést ke krutosti nebo bezohlednosti.

§ 3

(1) Soukromé právo chrání důstojnost a svobodu člověka i jeho přirozené právo brát se o vlastní štěstí a štěstí jeho rodiny nebo lidí jemu blízkých takovým způsobem, jenž nepůsobí bezdůvodně újmu druhým.

(2) Soukromé právo spočívá zejména na zásadách, že

- a) každý má právo na ochranu svého života a zdraví, jakož i svobody, cti, důstojnosti a soukromí,
- b) rodina, rodičovství a manželství požívají zvláštní zákonné ochrany,
- c) nikdo nesmí pro nedostatek věku, rozumu nebo pro závislost svého postavení utrpět nedůvodnou újmu; nikdo však také nesmí bezdůvodně těžit z vlastní neschopnosti k újmě druhých,
- d) daný slib zavazuje a smlouvy mají být splněny,
- e) vlastnické právo je chráněno zákonem a jen zákon může stanovit, jak vlastnické právo vzniká a zaniká, a
- f) nikomu nelze odepřít, co mu po právu náleží.

(3) Soukromé právo vyvěrá také z dalších obecně uznaných zásad spravedlnosti a práva.

k omentář k § 3

■ Zásady soukromého práva

V odstavci 1 je obsažen výčet toho, co chrání soukromé právo. **Soukromé právo chrání důstojnost a svobodu člověka i jeho přirozené právo brát se o vlastní štěstí a štěstí jeho rodiny nebo lidí jemu blízkých.** Zároveň ovšem nesmí při svém jednání působit bezdůvodně újmu druhým.

Odstavec 2 obsahuje výčet zásad, na kterých spočívá soukromé právo. **Zároveň to ovšem neznamená, že soukromé právo nevychází i z dal-**

ších zásad. Výčet zásad v komentovaném ustanovení je označen slovem „zejména“, což vyjadřuje, že výčet není úplný a existují i další zásady. To potvrzuje i odstavec 3, dle kterého soukromé právo se zakládá i na dalších obecně uznaných zásadách spravedlnosti a práva.

§ 4

(1) Má se za to, že každá svéprávná osoba má rozum průměrného člověka i schopnost užívat jej s běžnou péčí a opatrností a že to každý od ní může v právním styku důvodně očekávat.

(2) Činí-li právní řád určitý následek závislým na něčí vědomosti, má se na mysli vědomost, jakou si důvodně osvojí osoba případu znalá při zvážení okolností, které jí musely být v jejím postavení zřejmé. To platí obdobně, pokud právní řád spojuje určitý následek s existencí pochybnosti.

k omentář k § 4

■ Domněnka rozumnosti

V soukromém právu je nezbytná ochrana třetích osob. **V právním styku každý může ve styku s jinou svéprávnou osobou důvodně předpokládat, že se jedná o osobu průměrné inteligence, která jedná s běžnou pečlivostí a opatrností.** V některých situacích může osoba namítat, že určité schopnosti neměla a mělo být k tomuto přihlíženo. Druhá strana ovšem může poukazovat na to, že důvodně předpokládala, že druhá osoba má rozum průměrného člověka i schopnost užívat jej s běžnou péčí a opatrností a není možné vyvozovat nepříznivé důsledky ze skutečnosti, že schopnost druhé strany průměru nedosáhla.

Odstavec 2 počítá se situací, kdy dle zákona má být určitý následek závislý na něčí vědomosti. V takovém případě má se na mysli vědomost, jakou si důvodně osvojí osoba případu znalá při zvážení okolností, které jí musely být v jejím postavení zřejmé.

§ 5

(1) Kdo se veřejně nebo ve styku s jinou osobou přihlásí k odbornému výkonu jako příslušník určitého povolání nebo stavu, dává tím najevo, že je schopen jednat se znalostí a pečlivostí, která je

s jeho povoláním nebo stavem spojena. Jedná-li bez této odborné péče, jde to k jeho tíži.

(2) Proti vůli dotčené strany nelze zpochybnit povahu nebo platnost právního jednání jen proto, že jednal ten, kdo nemá ke své činnosti potřebné oprávnění, nebo komu je činnost zakázána.

k omentář k § 5

Ustanovení poukazuje na osoby, které se veřejně přihlašují k určitému povolání nebo stavu. Po osobě, která se takto chová, lze důvodně požadovat, aby také jednala s využitím těch nadprůměrných znalostí a dovedností a s takovou neobvyklou pečlivostí, jaké vyžaduje ona profese nebo onen stav. Osoba, která se veřejně nebo ve styku s jinou osobou přihlásí k odbornému výkonu jako příslušník určitého povolání nebo stavu, tím dává najevo, že je schopna jednat se znalostí a pečlivostí, která je s takovým povoláním nebo stavem spojena. Pokud osoba jedná bez takové odborné péče, jde to k její tíži. V daném případě není podstatné, zda osoba skutečně má příslušné podnikatelské oprávnění, ale to, jak takovou osobu v důsledku jednání takové osoby vnímají třetí osoby (klienti).

DŮLEŽITÉ

V případě, že by šlo jen o předstírání určitého zvláštního postavení, nemůže nikdo zpochybnit platnost právních jednání při té příležitosti učiněných, vyjma případu, kdy se toho dovolá oklamaná strana.

§ 6

(1) Každý má povinnost jednat v právním styku poctivě.

(2) Nikdo nesmí těžit ze svého nepoctivého nebo protiprávního činu. Nikdo nesmí těžit ani z protiprávního stavu, který vyvolal nebo nad kterým má kontrolu.

k omentář k § 6

■ **Poctivost**

Ustanovení zakotvuje povinnost jednat v právním styku poctivě. Nikdo nesmí získat nějaké výhody ze svého nepoctivého nebo protiprávního činu, ani z protiprávního stavu, který vyvolal nebo nad kterým má kontrolu.

§ 7

Má se za to, že ten, kdo jednal určitým způsobem, jednal poctivě a v dobré víře.

k omentář k § 7

■ **Domněnka poctivosti a dobré víry**

Ustanovení vychází z domněnky poctivosti a dobré víry. Presumuje se dobrá víra, tj. má se za to, že jednající osoba jedná poctivě a v dobré víře. Popření této domněnky vyžaduje provedení důkazu tím, kdo dobrou víru v jednání osoby popírá.

§ 8

Zjevné zneužití práva nepožívá právní ochrany.

k omentář k § 8

■ **Zákaz zneužití práva**

Zneužívající výkon práva nemůže požívat právní ochrany. Sankcí za zneužití práva je odmítnutí právní ochrany zdánlivého výkonu práva. Zvláštním případem zneužití práva je šikana jako chování, jímž se právo zneužívá za tím určujícím účelem, aby druhé straně byla způsobena škoda.

Díl 2

Užití předpisů občanského práva

§ 9

(1) Občanský zákoník upravuje osobní stav osob.

(2) Soukromá práva a povinnosti osobní a majetkové povahy se řídí občanským zákoníkem v tom rozsahu, v jakém je neupravují jiné právní předpisy. K zvyklostem lze hledět tehdy, dovolává-li se jich zákon.

k omentář k § 9

■ **Předmět občanského zákoníku**

Ustanovení stanoví, že občanský zákoník upravuje osobní stav osob, a to fyzických i právnických. Osobním stavem se obvykle myslí narození, úmrtí, uzavření manželství nebo jiného právem uznaného partnerského vztahu, v případě právnických osob založení, vznik, zrušení, zánik.

V druhém odstavci je vyjádřena subsidiarita občanského zákoníku. Občanský zákoník je zákonem subsidiárně aplikovatelným pro celé

soukromé právo v rozsahu, který neupravují jiné právní předpisy.

§ 10

(1) Nelze-li právní případ rozhodnout na základě výslovného ustanovení, posoudí se podle ustanovení, které se týká právního případu co do obsahu a účelu posuzovanému právnímu případu nejbližšího.

(2) Není-li takové ustanovení, posoudí se právní případ podle principů spravedlnosti a zásad, na nichž spočívá tento zákon, tak, aby se dospělo se zřetelem k zvyklostem soukromého života a s přihlédnutím k stavu právní nauky i ustálené rozhodovací praxi k dobrému uspořádání práv a povinností.

k omentář k § 10

■ Instrukce k výkladu zákona

Ustanovení stanoví pravidla výkladu zákona. Odstavec 1 odkazuje na použití analogie, tj. pokud nelze použít výslovného ustanovení zákona, použije se ustanovení, které se týká daného případu co do obsahu a účelu nejbližší.

Odstavec 2 pamatuje na případy, kdy ani použití analogie není možné. **V takovém případě se posoudí případ podle principů spravedlnosti a zásad, na nichž spočívá občanský zákoník, přičemž je nutné dospět k dobrému uspořádání práv a povinností.** Jedná se o tzv. soudcovské dotváření práva. Občanský zákoník zároveň v tomto odstavci uvádí, že při posuzování právního případu se má také přihlídnout ke zvyklostem soukromého života, stavu právní nauky a ustálené rozhodovací praxi. Kritériem pro použití uvedených zdrojů je pak vždy to, aby se dospělo k dobrému uspořádání práv a povinností.

§ 11

Obecná ustanovení o vzniku, změně a zániku práv a povinností ze závazků v části čtvrté tohoto zákona se použijí přiměřeně i na vznik, změnu a zánik jiných soukromých práv a povinností.

k omentář k § 11

■ Přiměřené použití ustanovení o závazcích

V části čtvrté občanského zákoníku jsou obsažena ustanovení o vzniku, změně a zániku soukro-

mých práv a povinností obligační povahy, zejména ustanovení o smlouvě. Ustanovení § 11 je pak všeobecným odkazem na použitelnost těchto ustanovení v části čtvrté i na práva a povinnosti plynoucí z ustanovení v jiných částech občanského zákoníku, i z jiných právních předpisů soukromého práva.

Díl 3

Ochrana soukromých práv

§ 12

Každý, kdo se cítí ve svém právu zkrácen, může se domáhat ochrany u orgánu vykonávajícího veřejnou moc (dále jen „orgán veřejné moci“). Není-li v zákoně stanoveno něco jiného, je tímto orgánem veřejné moci soud.

k omentář k § 12

■ Právo na soudní ochranu

Ustanovení upravuje právo na soudní ochranu. V každém právním státě má osoba dotčená ve své soukromoprávní sféře právo domáhat se ochrany u orgánu vykonávajícího veřejnou moc. **Základní úlohu má v tomto soud a v případech zvlášť stanovených popřípadě i jiný orgán veřejné moci.** Pokud není v zákoně stanoveno něco jiného, je orgánem veřejné moci poskytujícím ochranu osobě, která se cítí ve svém právu zkrácena, soud. Právo na soudní ochranu (resp. právo na spravedlivý proces), zakotvuje ústavní pořádek České republiky (čl. 36 až 38 Listiny základních práv a svobod). Každý by měl mít právo využít práva na soudní ochranu.

§ 13

Každý, kdo se domáhá právní ochrany, může důvodně očekávat, že jeho právní případ bude rozhodnut obdobně jako jiný právní případ, který již byl rozhodnut a který se s jeho právním případem shoduje v podstatných znacích; byl-li právní případ rozhodnut jinak, má každý, kdo se domáhá právní ochrany, právo na přesvědčivé vysvětlení důvodu této odchylky.

k omentář k § 13

■ Jednota rozhodování

I když český právní řád není založen na precedentech, má faktický význam při rozhodování

i rozhodovací praxe. **Každý, kdo se domáhá právní ochrany, má legitimní právní důvod očekávat, že jeho právní případ bude posouzen obdobně jako jiné typově shodné a již rozhodnuté právní případy, má právní důvod spoléhat na to, že ustanovení hmotného práva budou vyložena shodně s dosavadní rozhodovací praxí.**

Jedná se o požadavek legitimního očekávání, tj. že projednáváný případ bude soudem rozhodnut obdobně jako případy již projednané a rozhodnuté. Naopak v případě, že bude v daném případě rozhodnuto jinak, má každý, kdo se domáhá právní ochrany, právo na přesvědčivé vysvětlení důvodu této odchylky.

§ 14

Svépomoc

(1) Každý si může přiměřeným způsobem pomoci k svému právu sám, je-li jeho právo ohroženo a je-li zřejmé, že by zásah veřejné moci přišel pozdě.

(2) Hrozí-li neoprávněný zásah do práva bezprostředně, může jej každý, kdo je takto ohrožen, odvrátit úsilím a prostředky, které se osobě v jeho postavení musí jevit vzhledem k okolnostem jako přiměřené. Směřuje-li však svépomoc jen k zajištění práva, které by bylo jinak zmařeno, musí se ten, kdo k ní přikročil, obrátit bez zbytečného odkladu na příslušný orgán veřejné moci.

k omentář k § 14

Zákon počítá s tím, že mohou nastat situace, kdy osoba, jejíž soukromá práva jsou dotčena, nemůže čekat na pomoc státu prostřednictvím soudní ochrany, a je třeba, aby si pomohla osoba sama.

Ustanovení proto stanoví podmínky pro výkon svépomoci. Jedná se o výjimku ze zásady, že poskytování právní ochrany je svěřeno výlučně veřejné moci. Právní řád výjimečně v soukromém právu připouští i svépomoc. Svěpomoc je jednání osoby (vlastní silou a vlastními prostředky) v mezích zákona, bez pomoci třetích osob na ochranu vlastního subjektivního práva. Ustanovení připouští, aby si každý mohl přiměřeným způsobem pomoci k svému právu sám, je-li jeho právo ohroženo a je-li zřejmé, že by zásah veřejné moci přišel pozdě.

Za podmínky, za kterých půjde o jednání dovolené a požívající právní ochrany, lze považovat tyto:

- právo osoby, která přistoupila k svépomoci, je ohroženo hrozícím útokem ze strany jiného,
- je zřejmé, že by zásah veřejné moci přišel pozdě,
- svépomocně jedná sama osoba, která chrání své právo,
- musí se jednat o jednání, které je přiměřené způsobu a intenzitě hrozícího útoku, tj. přiměřenost svépomoci.

Druhý odstavec komentovaného ustanovení dopadá na zvláštní případy svépomoci. Podmínky dovolené svépomoci v tomto případě jsou:

- neoprávněnost hrozícího zásahu, tj. zásah musí být v rozporu s právem,
- zásah musí bezprostředně hrozit, tedy není ještě ukončen,
- úsilí a prostředky svépomocně jednajících osob musí být přiměřené, přičemž se vychází z toho, jak by se přiměřenost jevila osobě v postavení ohrožené strany. Pro posouzení přiměřenosti úsilí a prostředků je podstatné, zda by tyto považovala za přiměřené každá rozumně jednající osoba, pokud by se ocitla ve stejném postavení jako jednající osoba.

Druhý odstavec komentovaného ustanovení dále odkazuje na případy zajištění práva, které by jinak, tj. bez svépomocného jednání, bylo zmařeno. V takovém případě zákon stanoví jednající osobě povinnost obrátit se následně bez zbytečného odkladu na příslušný orgán veřejné moci. Může se jednat například o situaci zadržení zloděje.

HLAVA II OSOBY

Díl 1 Všeobecná ustanovení

§ 15

(1) Právní osobnost je způsobilost mít v mezích právního řádu práva a povinnosti.

(2) Svěprávnost je způsobilost nabývat pro sebe vlastním právním jednáním práva a zavazovat se k povinnostem (právně jednat).

§ 16

Právní osobnosti ani svéprávnosti se nikdo nemůže vzdát ani zčásti; učiní-li tak, nepřihlíží se k tomu.

§ 17

(1) Práva může mít a vykonávat jen osoba. Povinnost lze uložit jen osobě a jen vůči ní lze plnění povinnosti vymáhat.

(2) Zřídí-li někdo právo nebo uloží-li povinnost tomu, co osobou není, přičte se právo nebo povinnost osobě, které podle povahy právního případu náleží.

k omentář k § 15, § 16, § 17

■ **Právní osobnost a svéprávnost**

Klíčovým pojmem právního řádu je pojem osoby, tedy právního subjektu, k němuž se vztahují práva a povinnosti. S pojmem osoby je spjat pojem právní osobnosti. Pojem právní osobnosti je zaměnitelný s pojmem právní subjektivity. Právní osobnost je způsobilost mít práva a povinnosti. Osobu tvoří zejména to, že je subjektem, který má práva a povinnosti. Od právní osobnosti je třeba odlišovat svéprávnost.

Odstavec druhý komentovaného ustanovení § 15 **definuje svéprávnost, a to jako způsobilost nabývat pro sebe vlastním právním jednáním práva a zavazovat se k povinnostem, tedy právně jednat.** Ustanovení § 16 stanoví, že se osoba nemůže vzdát ani své právní osobnosti, ale ani svéprávnosti v rozsahu, v jakém jí náleží. Není možné ani vzdát se zčásti právní osobnosti nebo svéprávnosti.

Ustanovení § 17 označuje osobu jako výlučného nositele práv a povinností. Pouze osoba může mít práva a pouze osobě lze uložit povinnost a plnění povinnosti vůči ní vymáhat.

§ 18

Osoba je fyzická, nebo právnická.

§ 19

(1) Každý člověk má vrozená, již samotným rozumem a citem poznatelná přirozená práva, a tudíž se považuje za osobu. Zákon stanoví jen

meze uplatňování přirozených práv člověka a způsob jejich ochrany.

(2) Přirozená práva spojená s osobností člověka nelze zcizit a nelze se jich vzdát; stane-li se tak, nepřihlíží se k tomu. Nepřihlíží se ani k omezení těchto práv v míře odporující zákonu, dobrým mravům nebo veřejnému pořádku.

§ 20

(1) Právnická osoba je organizovaný útvar, o kterém zákon stanoví, že má právní osobnost, nebo jehož právní osobnost zákon uzná. Právnická osoba může bez zřetele na předmět své činnosti mít práva a povinnosti, které se slučují s její právní povahou.

(2) Právnické osoby veřejného práva podléhají zákonům, podle nichž byly zřízeny; ustanovení tohoto zákona se použijí jen tehdy, slučuje-li se to s právní povahou těchto osob.

§ 21

Stát se v oblasti soukromého práva považuje za právnickou osobu. Jiný právní předpis stanoví, jak stát právně jedná.

k omentář k § 18, § 19, § 20, § 21

■ **Fyzické a právnické osoby**

Ustanovení § 18 vychází z tradičního dělení osob na osoby fyzické a právnické.

Z ustanovení § 19 vyplývá, že každý člověk je osobou vzhledem k tomu, že má přirozená práva, přičemž zákon stanoví jen meze uplatňování přirozených práv člověka a způsob jejich ochrany. Přirozených práv se nemůže člověk vzdát.

Ustanovení § 20 definuje právnické osoby, a to jako organizovaný útvar, o kterém zákon stanoví, že má právní osobnost, nebo jehož právní osobnost zákon uzná. Z tohoto vyplývá, že určitý organizovaný útvar je právnickou osobou za předpokladu, že

- zákon stanoví, že určitý útvar má právní osobnost, a tedy je právnickou osobou,
- nebo zákon uzná, že právní osobnost určitého organizovaného útvaru již existuje, a proto ji jako právnickou osobu uznává.

Ustanovení § 21 stanoví, že na stát třeba pohlížet jako na právnickou osobu, i když jeho postavení je do jisté míry specifické.

§ 22

(1) Osoba blízká je příbuzný v řadě přímé, sourozenec a manžel nebo partner podle jiného zákona upravujícího registrované partnerství (dále jen „partner“); jiné osoby v poměru rodinném nebo obdobném se pokládají za osoby sobě navzájem blízké, pokud by újmu, kterou utrpěla jedna z nich, druhá důvodně pociťovala jako újmu vlastní. Má se za to, že osobami blízkými jsou i osoby sešvagřené nebo osoby, které spolu trvale žijí.

(2) Stanoví-li zákon k ochraně třetích osob zvláštní podmínky nebo omezení pro převody majetku, pro jeho zatížení nebo přenechání k užití jinému mezi osobami blízkými, platí tyto podmínky a omezení i pro obdobná právní jednání mezi právnickou osobou a členem jejího statutárního orgánu nebo tím, kdo právnickou osobu podstatně ovlivňuje jako její člen nebo na základě dohody či jiné skutečnosti.

komentář k § 22

■ Osoba blízká

Ustanovení vymezuje pojem osoby blízké, který je užíván v celé řadě právních předpisů, jak v oblasti práva soukromého, tak i v oblasti práva veřejného.

DŮLEŽITÉ

Nutné je vždy zjistit, zda daný právní předpis nevymezuje pojem osoby blízké pro danou oblast specifickým způsobem.

Například vymezení osoby blízké v § 125 trestního zákoníku, které se liší od vymezení v občanském zákoníku.

Pojem osoby blízké je vymezen těmi způsoby:

- a) *přímým výčtem* – příbuzný v řadě přímé, sourozenec a manžel nebo partner,
- b) *jiné osoby v poměru rodinném nebo obdobném* za předpokladu, že by újmu, kterou utrpěla jedna z nich, druhá důvodně pociťovala jako újmu vlastní,
- c) *osoby sešvagřené a osoby, které spolu trvale žijí* – zde je konstruována vyvrátitelná domněnka – má se za to, že osobami blízkými jsou i osoby sešvagřené nebo osoby, které spolu trvale žijí.

Obtížné bývá obvykle definovat osoby uvedené výše pod písmenem b). Poměrem rodinným je třeba

rozumět poměr příbuzenský, bude se tedy jednat o vzdálenější příbuzné (bratrance a sestřenice, strýce a tety apod.). Poměr obdobný rodinnému není nikde definován. Bude se jednat o poměr, který vykazuje nějaké znaky obdobné poměru rodinnému. Může se jednat o určité soužití osob. Bude vždy nutné posuzování individuálně v každém konkrétním případě. **Další podmínkou, aby takové osoby byly podkládány za osoby blízké, je to, že újmu, kterou utrpěla jedna z nich, druhá důvodně pociťovala jako újmu vlastní.** Vztah mezi uvedenými osobami tedy nemůže být jen formální a je nutné jej posuzovat vždy individuálně v každém konkrétním případě, přičemž není dostačující jen pouhé tvrzení určité osoby, že újmu způsobenou jinému by pociťovala jako vlastní. Posuzování této podmínky nelze založit ani jen na subjektivním přesvědčení určité osoby, ale musí vycházet z objektivních hledisek (blízkosti vztahu osob). **Z výše uvedeného vyplývá, že určité osoby lze pokládat za blízké tehdy, pokud je mezi nimi dán poměr rodinný nebo obdobný a zároveň jejich vztah vykazuje takovou intenzitu, že újmu, kterou utrpěla jedna z nich, druhá pociťovala – objektivně posuzováno – důvodně jako újmu vlastní.**

Odstavec 2 komentovaného ustanovení **zavádí konstrukci, dle které se posuzuje stejně jako poměr osob blízkých i poměr k právnické osobě, a to mezi právnickou osobou a členem jejího statutárního orgánu nebo tím, kdo právnickou osobu podstatně ovlivňuje jako její člen nebo na základě dohody či jiné skutečnosti, ovšem to platí jen na ochranu majetkových práv třetích osob.**

Z tohoto ustanovení tedy plyne, že člen statutárního orgánu právnické osoby nebo ten, kdo právnickou osobu podstatně ovlivňuje jako její člen nebo na základě dohody či jiné skutečnosti, není vůči právnické osobě v postavení osoby blízké. **Zvláštní podmínky nebo omezení pro převody majetku, pro jeho zatížení nebo přenechání k užití jinému, stanovené k ochraně třetích osob mezi osobami blízkými,** však budou platit i pro obdobná právní jednání mezi právnickou osobou a členem jejího statutárního orgánu nebo tím, kdo právnickou osobu podstatně ovlivňuje jako její člen nebo na základě dohody či jiné skutečnosti.

Užití tohoto ustanovení bude přicházet v úvahu zejména při ochraně věřitele před takovým jednáním dlužníka, kterým by zkracoval uspokojení vykonatelné věřitelovy pohledávky.

Dle ust. § 590 odst. 1 písm. c) se věřitel bude moci dovolat relativní neúčinnosti právního jednání, **k němuž v posledních dvou letech došlo mezi dlužníkem a osobou jemu blízkou nebo které dlužník učinil ve prospěch takové osoby, ledaže druhé straně v době, kdy se právní jednání stalo, dlužníkům úmysl zkrátit věřitele znám nebyl a ani znám být nemusel.** Vzhledem ke znění ust. § 22 odst. 2 je možné se dovolat relativní neúčinnosti také v případě, že k uvedenému právnímu jednání došlo mezi právnickou osobou a členem jejího statutárního orgánu nebo tím, kdo právnickou osobu podstatně ovlivňuje jako její člen nebo na základě dohody či jiné skutečnosti.

Díl 2 Fyzické osoby

Oddíl 1 Obecná ustanovení

§ 23

Člověk má právní osobnost od narození až do smrti.

k omentář k § 23

■ Trvání právní osobnosti člověka

Ustanovení vymezuje začátek a konec trvání právní osobnosti. Právní osobnost člověka začíná jeho narozením. **Právním následkem smrti je zánik právní osobnosti, tj. zánik osoby ve smyslu práva.**

§ 24

Každý člověk odpovídá za své jednání, je-li s to posoudit je a ovládnout. Kdo se vlastní vinou přivede do stavu, v němž by jinak za své jednání odpovědný nebyl, odpovídá za jednání v tomto stavu učiněná.

k omentář k § 24

■ Odpovědnost za vlastní jednání

V komentovaném ustanovení je vyjádřena odpovědnost každého člověka za své vlastní jednání.

Předpokladem odpovědnosti člověka za své jednání jsou dvě složky, a to:

- složka rozumová, tj. schopnost posoudit své jednání,
- složka volní, tj. schopnost ovládnout své jednání.

Podle věty první daného ustanovení odpovídá za své jednání každý člověk, který je schopen posoudit své jednání a ovládnout je.

Z toho také vyplývá, že člověk neodpovídá za každé své jednání, nýbrž odpovídá pouze v takovém rozsahu, v jakém je schopen své jednání posoudit a ovládnout je, tedy v takovém rozsahu, v jakém je sám svéprávný.

Naopak za své jednání bude odpovědný i ten, kdo sice jednal ve stavu, v němž by jinak za své jednání odpovědný nebyl, avšak do tohoto stavu se přivedl vlastním zaviněním (např. požil alkohol a uvedl se tím do stavu, kdy nemohl své jednání posoudit a ovládnout). **Podle věty druhé komentovaného ustanovení ten, kdo se vlastní vinou přivede do stavu, ve kterém by jinak za své jednání odpovědný nebyl, odpovídá za své jednání v tomto stavu učiněné.** Příkladem je uvedení se do stavu opilosti a způsobení jiné osobě škody. V takovém případě je tento člověk za své jednání a za způsobení škody plně odpovědný. Dle ust. § 2922 kdo se vlastní vinou uvede do takového stavu, kdy není schopen ovládnout své jednání a/ nebo posoudit jeho následky, nahradí škodu, kterou v tomto stavu způsobil.

§ 25

Na počaté dítě se hledí jako na již narozené, pokud to vyhovuje jeho zájmům. Má se za to, že se dítě narodilo živé. Nenarodí-li se však živé, hledí se na ně, jako by nikdy nebylo.

k omentář k § 25

■ Nasciturus

Občanský zákoník upravuje tradiční institut nascitura. Nasciturus – z latiny ten, kdo se má narodit. Nasciturus je dítě počaté, které se dosud nenarodilo, přičemž na takové dítě se podle ust. § 25 hledí jako na již narozené, ovšem s těmito omezeními:

- a) pouze v případě, pokud to vyhovuje jeho zájmům, tj. je-li to ve prospěch nascitura,

- b) pouze v případě, pokud se dítě narodilo živé – nestane-li se tak, hledí se na ně podle věty třetí komentovaného ustanovení, jako by nikdy nebylo.

§ 26

Důkaz smrti

(1) Smrt člověka se prokazuje veřejnou listinou vystavenou po prohlédnutí těla mrtvého stanoveným způsobem.

(2) Nelze-li tělo mrtvého prohlédnout stanoveným způsobem, prohlásí člověka za mrtvého i bez návrhu soud, pokud byl člověk účasten takové události, že se jeho smrt vzhledem k okolnostem jeví jako jistá. V rozhodnutí určí soud den, který platí za den smrti.

§ 27

Závisí-li právní následek na skutečnosti, že určitý člověk přežil jiného člověka, a není-li jisto, který z nich zemřel jako první, má se za to, že všichni zemřeli současně.

§ 28

(1) Není-li známo, kde člověk zemřel, má se za to, že se tak stalo tam, kde bylo nalezeno jeho tělo.

(2) Za místo, kde zemřel člověk prohlášený za mrtvého, platí to, kde naposledy pobýval živý.

k omentář k § 26, § 27, § 28

Ustanovení navazuje na ust. § 23, které stanoví, že člověk má právní osobnost od narození až do smrti. **Důležité je stanovit také okamžik smrti, neboť smrt člověka vyvolává další právní následky.** Ustanovení § 26 proto obsahuje způsoby, kterými se podává důkaz o smrti, ale to pouze pro případy, kdy je smrt člověka jistá nebo se jako jistá jeví. Ustanovení § 26 dopadá na případy, kdy je smrt člověka jistá (odstavec 1) nebo se alespoň jako jistá jeví (odstavec 2), lze ji tedy dokázat. Důkaz o smrti člověka se pak podle občanského zákoníku podává dvěma způsoby:

- veřejnou listinou, která se vystavuje po prohlédnutí těla zemřelého,
- prohlášením za mrtvého v případě, že je člověk účasten takové události, že se jeho smrt vzhledem k okolnostem jeví jako jistá.

V ust. § 26 odst. 2 **je upraveno prohlášení člověka za mrtvého soudem na základě jiného důkazu smrti, tj. na základě jiného důkazu, než je prohlídka těla mrtvého.** Podle tohoto ustanovení totiž soud prohlásí člověka za mrtvého tehdy, pokud byl člověk účasten takové události, že se jeho smrt vzhledem k okolnostem jeví jako jistá. Takovou událostí může být např. pád letadla, kdy je zřejmé, že nemohl nikdo přežít.

Ustanovení § 27 stanoví právní domněnku smrti více osob najednou. Domněnka současné smrti se využívá v případech, kdy najednou zemře více lidí (např. v důsledku dopravní nehody) a není možno zjistit, která z těchto osob zemřela dříve. Pak platí, že všichni zemřeli současně.

DŮLEŽITÉ

Domněnka současné smrti se použije pouze v případě, pokud na ní závisí určitý právní následek. Většinou se jedná o následky z hlediska dědického práva. **Nastoupí-li domněnka současné smrti více lidí, je právním následkem nemožnost přechodu práv a povinností z jednoho člověka na druhého.**

Domněnka je vyvratitelná, což znamená, že lze prokázat opak. To znamená, že lze prokázat, že tito lidé nezemřeli současně, nýbrž naopak, že zemřeli v jiný okamžik. Důkazní břemeno nese ten, kdo má na takovém důkazu zájem (např. proto, že mu pak bude svědčit zákonná dědická posloupnost).

Ustanovení § 28 stanoví domněnku místa smrti, jedná se o podpůrné způsoby určení místa smrti. Za místo úmrtí je považováno místo, kde člověk zemřel. Pokud toto místo není známo a nelze jej určit, pak zákon stanoví zákonnou domněnku, podle níž se místo úmrtí určí. V případě, že není známo, kde člověk zemřel, nastává domněnka, že se tak stalo tam, kde bylo nalezeno jeho tělo. V situaci, kdy se vychází z prohlášení za mrtvého, se za místo smrti považuje místo, kde zemřelý naposledy pobýval živý.

§ 29

Změna pohlaví

(1) Změna pohlaví člověka nastává chirurgickým zákrokem při současném znemožnění reprodukční funkce a přeměně pohlavních orgá-

nů. Má se za to, že dnem změny pohlaví je den uvedený v potvrzení vydaném poskytovatelem zdravotních služeb.

(2) Změna pohlaví nemá vliv na osobní stav člověka, ani na jeho osobní a majetkové poměry; manželství nebo registrované partnerství však zaniká. O povinnostech a právech muže a ženy, jejichž manželství zaniklo, ke společnému dítěti a o jejich majetkových povinnostech a právech v době po zániku manželství platí obdobně ustanovení o povinnostech a právech rozvedených manželů ke společnému dítěti a o jejich majetkových povinnostech a právech v době po rozvodu; soud rozhodne, a to i bez návrhu, jak bude každý z rodičů napříště o společné dítě pečovat.

k omentář k § 29

Změna pohlaví člověka podle ust. § 29 nastává chirurgickým zákrokem za současného znemožnění reprodukční funkce a přeměny pohlavních orgánů. Zákon uvádí právní okamžik změny pohlaví, což je den uvedený v potvrzení vydaném poskytovatelem zdravotních služeb. Změna pohlaví znamená provedení zdravotních výkonů, a to především chirurgických a chirurgicko-plastických, jejichž účelem je odstranění nesouladu mezi psychickým a anatomickým pohlavím.

Manželství i registrované partnerství okamžikem změny pohlaví zanikají, a to ze zákona. Na majetkové poměry nemá změna pohlaví žádný vliv. Důsledky zániku manželství, případně registrovaného partnerství, jsou stejné jako při jiných formách zániku manželství (rozvodem). Nutné je rozhodnout o společných nezletilých dětech, o vypořádání bydlení a společného jmění manželů.

§ 30 **Zletilost**

(1) Plně svéprávným se člověk stává zletilostí. Zletilosti se nabývá dovršením osmnáctého roku věku.

(2) Před nabytím zletilosti se plně svéprávnosti nabývá přiznáním svéprávnosti, nebo uzavřením manželství. Svéprávnost nabytá uzavřením manželství se neztrácí ani zánikem manželství, ani prohlášením manželství za neplatné.

k omentář k § 30

Odst. 1 ustanovení § 30 zakotvuje nabytí svéprávnosti dovršením zletilosti a odst. 2 nabytí svéprávnosti rozhodnutím soudu nebo uzavřením manželství.

DŮLEŽITÉ

Občanský zákoník rozlišuje mezi zletilostí a svéprávností. Zletilostí se rozumí dosažení věkové hranice – 18 let. Dověšením této hranice člověk nabývá ze zákona plné svéprávnosti, tedy způsobilosti nabývat pro sebe vlastním právním jednáním práva a zavazovat se k povinnostem (právně jednat).

Dosažením zletilosti se nabývá svéprávnost v plném rozsahu (plná svéprávnost). Plné svéprávnosti se nabývá až nabytím zletilosti. Existují však dvě výjimky, kdy lze svéprávnosti nabýt i před dosažením zletilosti, tedy před dosažením věku osmnácti let. Prvním případem je takzvaná emancipace, která je blíže upravena v ust. § 37, a dalším případem je uzavření manželství, které je blíže upraveno v ust. § 672.

Nezletilí **§ 31**

Má se za to, že každý nezletilý, který nenabyl plné svéprávnosti, je způsobilý k právním jednáním co do povahy přiměřeným rozumově a volní vyspělosti nezletilých jeho věku.

k omentář k § 31

■ **Omezená svéprávnost nezletilých**

Ustanovení upravuje omezenou svéprávnost nezletilých, kteří nenabyl plné svéprávnosti. V ustanovení je pozitivně vymezeno, k jakým jednáním je nezletilý, který ještě nenabyl plné svéprávnosti, způsobilý – způsobilý je k právním jednáním co do povahy přiměřeným rozumově a volní vyspělosti nezletilých jeho věku.

Rozumovou vyspělostí se rozumí schopnost posoudit následky svého vlastního jednání, a to jak pozitivní, tak i negativní. Nezletilý tedy musí být schopen pochopit jak podstatu právního jednání, tak i hlavní následky takového jednání. **Schopnost uvědomovat si negativní dopady právního jednání samozřejmě vzrůs-**

tá s věkem nezletilců. Volní vyspělostí se rozumí schopnost své jednání ovládnout, tj. jednání svou vůlí řídit. Nezletilý je tedy schopen řídit vlastní vůli své jednání adekvátním způsobem, například dokáže dát najevo, zda dar přijímá.

§ 32

(1) Udělil-li zákonný zástupce nezletilému, který nenabyl plné svéprávnosti, ve shodě se zvyklostmi soukromého života souhlas k určitému právnímu jednání nebo k dosažení určitého účelu, je nezletilý schopen v mezích souhlasu sám právně jednat, pokud to není zákonem zvlášť zakázáno; souhlas může být následně omezen i vzat zpět.

(2) Je-li zákonných zástupců více, postačí, provede-li vůči třetí osobě vůli alespoň jeden z nich; to neplatí, pokud třetí osoba věděla, že si zástupci odporují.

k omentář k § 32

■ **Souhlas zákonného zástupce nezletilých k určitému právnímu jednání**

Ustanovení bylo upraveno novelou o tzv. dětských dluzech, tj. zákonem č. 192/2021 Sb.

Ustanovení upravuje tzv. částečnou svéprávnost nezletilých, kteří dosud nenabyl svéprávnosti. Tato částečná svéprávnost je podmíněna souhlasem zákonného zástupce nezletilého. Na základě tohoto ustanovení je možné, aby zákonný zástupce nezletilého, který ještě nenabyl plné svéprávnosti, udělil ve shodě se zvyklostmi soukromého života souhlas k určitému právnímu jednání nezletilého. V takovém případě bude právní jednání, i pokud k němu nebyl nezletilý způsobilý, platné.

§ 33

(1) Udělí-li zákonný zástupce nezletilého, který nenabyl plné svéprávnosti, souhlas k samostatnému provozování obchodního závodu nebo k jiné obdobné výdělečné činnosti, stává se nezletilý způsobilý k jednáním, jež jsou s touto činností spojena. K platnosti souhlasu se vyžaduje přivolení soudu.

(2) Přivolení soudu nahrazuje podmínku určitého věku, je-li stanovena pro výkon určité výdělečné činnosti jiným právním předpisem.

(3) Souhlas může zákonný zástupce odvolat jen s přivolením soudu.

k omentář k § 33

■ **Souhlas k výdělečné činnosti**

Ustanovení řeší problematiku samostatného provozování obchodního závodu nebo jiné obdobné výdělečné činnosti nezletilým. Ustanovení § 33 dopadá na problematiku samostatného provozování obchodního závodu nebo jiné obdobné výdělečné činnosti nezletilým a upravuje zejména omezenou svéprávnost nezletilého pro právní jednání spojená se samostatným provozováním obchodního závodu nebo jiné obdobné výdělečné činnosti, k jejichž provozování udělil zákonný zástupce souhlas a přivolil jim soud.

Shodně jako v případě ust. § 32 vychází také ust. § 33 z toho, že právě zákonní zástupci (zpravidla rodiče) nejlépe znají nezletilého a dokáží posoudit jeho rozum, vůli. V případě § 33 uděluje zákonný zástupce souhlas ke specifické činnosti, totiž k samostatnému provozování obchodního závodu nebo k jiné obdobné výdělečné činnosti. Nezbytné podmínky provozování těchto činností:

- souhlas zákonného zástupce a
- přivolení soudu.

Zákonný zástupce tedy musí nezletilému, který nenabyl plné svéprávnosti, udělit s provozováním těchto činností souhlas. Platnost souhlasu zákonného zástupce je však podmíněna přivolením soudu. Soud musí objektivně posoudit, zda navrhované je skutečně v zájmu nezletilého a odpovídá jeho schopnostem i poměrům.

Pokud je souhlas zákonného zástupce k provozování samostatného obchodního závodu nebo k jiné obdobné výdělečné činnosti udělen platně, tj. s přivolením soudu, stává se nezletilý, který dosud nenabyl plné svéprávnosti, způsobilým k jednáním, jež jsou s touto činností spojena. **Může se jednat o právní jednání spočívající v uzavírání smluv se zákazníky, s dodavateli, se zaměstnanci, o právní jednání vůči orgánům státu.**

Dle odst. 2 komentovaného ustanovení přivolení soudu je potřebné nejen pro platnost souhlasu zákonného zástupce, ale zároveň nahrazuje pod-

mínku určitého věku, je-li stanovena pro výkon určité výdělečné činnosti jiným právním předpisem.

§ 34

Závislá práce nezletilých mladších než patnáct let nebo nezletilých, kteří neukončili povinnou školní docházku, je zakázána. Tito nezletilí mohou vykonávat jen uměleckou, kulturní, reklamní nebo sportovní činnost za podmínek stanovených jiným právním předpisem.

k omentář k § 34

■ **Zákaz závislé práce nezletilých**

Komentované ustanovení výslovně vymezuje okruh nezletilých, kterým je závislá práce zakázána.

Dle tohoto ustanovení je závislá práce zakázána:

- nezletilým mladším než patnáct let,
- nezletilým, kteří nedokončili povinnou školní docházku (a to bez ohledu na věk, tedy i v případě, že jsou již starší patnácti let).

Fyzická osoba mladší 15 let nebo sice starší 15 let, pokud nemá ukončenu povinnou školní docházku, může vykonávat pouze uměleckou, kulturní, sportovní a reklamní činnost.

§ 35

Nezletilý, který dovršil patnáct let, se může zavázat k výkonu závislé práce podle jiného právního předpisu. Jako den nástupu do práce nesmí být sjednán den, který by předcházel dni, kdy nezletilý ukončí povinnou školní docházku.

k omentář k § 35

■ **Závislá práce nezletilých starších než 15 let**

Ustanovení bylo podstatně dotčeno novelou – zákonem č. 460/2016 Sb., kterým se mění zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, a další související zákony, a to s účinností od 28. 2. 2017.

Ustanovení navazuje na ust. § 34, který upravuje závislou práci nezletilých mladších než patnáct let. **Z praxe vzešel požadavek, aby zejména s ohledem na skutečnost, že nezletilý ještě před ukončením povinné školní docházky má často zájem sjednat si již v tomto období, tj. před ukončením povinné školní docházky, pracovní poměr či jiný pracovněprávní vztah na dobu po skončení povinné školní docházky. Ze shora uve-**

dených důvodů pak bylo přistoupeno k novelizaci tak, že jako den nástupu do práce nesmí být sjednán den, který by předcházel dni ukončení povinné školní docházky nezletilého.

DŮLEŽITÉ

Nezletilý, který sice ještě neukončil povinnou školní docházku, se tak může zavázat k výkonu závislé práce podle jiného právního předpisu, s tím, že jako den nástupu do práce nesmí být sjednán den, který by předcházel dni, kdy tento nezletilý ukončí povinnou školní docházku.

§ 36

(1) Nezletilý, který nenabyl plné svéprávnosti, není nikdy, bez ohledu na obsah ostatních ustanovení, způsobilý jednat samostatně v těch záležitostech, k nimž by i jeho zákonný zástupce potřeboval přivolení soudu.

(2) I když je nezletilý, který nenabyl plné svéprávnosti, způsobilý jednat v určité záležitosti samostatně, lze podmínit, že následky právního jednání nastanou až souhlasem zákonného zástupce nezletilého uděleným v určené lhůtě, jinak ve lhůtě dvou týdnů od vyžádání; to neplatí pro právní jednání osobní povahy a právní jednání podle § 33.

k omentář k § 36

■ **Obecné omezení způsobilosti nezletilého jednat samostatně**

Ustanovení bylo změněno novelou o tzv. dětských dlužích, tj. zákonem č. 192/2021 Sb.

Ustanovení upravuje objektivní meze způsobilosti právně jednat v případech, kdy i zákonný zástupce takového nezletilého potřebuje k právnímu jednání, které činí za nezletilého, přivolení soudu, a to bez ohledu na rozumovou a volní vyspělost konkrétního nezletilého, jak ji chápe § 31, a také bez ohledu na souhlas zákonného zástupce nezletilého. Účelem ust. § 36 je chránit zájmy nezletilého a zvýšit právní jistotu ohledně těch právních jednání, která mají pro nezletilého (a i pro třetí osoby) závažné důsledky. Takové právní jednání, k němuž by tedy i zákonný zástupce nezletilého (který nenabyl plné svéprávnosti) potřeboval

přivolení soudu a které by tento nezletilý učinil samostatně, bude absolutně neplatné.

Novelou občanského zákoníku byl doplněn odst. 2, který stanovuje pravidla v případě podmíněný účinků právního jednání následným souhlasem zákonného zástupce. Zároveň se určuje, kdy takovou podmínku ujednat nelze. Ustanovení se týká jak právních jednání, ke kterým je nezletilý způsobilý jako dostatečně rozumově a volně vyspělý jedinec, tak právních jednání, ke kterým je způsobilý, protože mu byl předběžně udělen zákonným zástupcem souhlas.

§ 37

Přiznání svéprávnosti

(1) Navrhne-li nezletilý, který není plně svéprávný, aby mu soud přiznal svéprávnost, soud návrhu vyhově, pokud nezletilý dosáhl věku šestnácti let, pokud je osvědčena jeho schopnost sám se živit a obstarat si své záležitosti a pokud s návrhem souhlasí zákonný zástupce nezletilého. V ostatních případech soud vyhově návrhu, je-li to z vážných důvodů v zájmu nezletilého.

(2) Za podmínek stanovených v odstavci 1 soud přizná nezletilému svéprávnost i na návrh jeho zákonného zástupce, pokud nezletilý s návrhem souhlasí.

k omentář k § 37

Občanský zákoník umožňuje, aby se plně svéprávným stal i nezletilý tím, že bude emancipován a bude mu svéprávnost v plném rozsahu přiznána. Institutem emancipace občanský zákoník reaguje na situace, kdy nezletilý ve věku blízkém zletilosti je schopen zcela samostatně spravovat své záležitosti, a není proto potřeba, aby požíval ochrany, kterou zákon přiznává nezletilým s částečnou svéprávností, nebo aby byl jakkoli omezen v právním jednání.

Institut emancipace umožňuje za stanovených podmínek přiznat svéprávnost i nezletilému, který dosáhl věku 16 let. Z vážných důvodů lze uvažovat i o přiznání svéprávnosti osobě mladší 16 let.

Předpoklady v ust. § 37 stanovené pro přiznání svéprávnosti jsou

- a) návrh nezletilého a souhlas zákonného zástupce s tímto návrhem,
- b) dosažení věku šestnácti let,
- c) osvědčení schopnosti nezletilého sám se živit a obstarat si své záležitosti.

Kritéria schopnosti samostatně se živit i schopnosti samostatně obstarávat své záležitosti musejí být posuzována jak objektivně, tak i subjektivně, podle konkrétního nezletilého, o jehož emancipaci se jedná. **Pokud by nezletilý nebyl schopen sám se živit a sám si své záležitosti obstarat, neplnilo by přiznání svéprávnosti takovému člověku účel.** Nezletilý je schopen sám se živit, je-li schopen zabezpečit si soustavně takový příjem, který mu dostačuje na pokrytí jeho životních potřeb. Nezletilý je schopen sám si obstarat své záležitosti, pokud je natolik rozumově a volně vyspělý, že je schopen své záležitosti spravovat řádně i bez pomoci jiných osob.

Oddíl 2

Podpůrná opatření při narušení schopnosti zletilého právně jednat

Předběžné prohlášení

§ 38

V očekávání vlastní nezpůsobilosti právně jednat může člověk projevit vůli, aby byly jeho záležitosti spravovány určitým způsobem, nebo aby je spravovala určitá osoba, nebo aby se určitá osoba stala jeho opatrovníkem.

§ 39

(1) Nemá-li prohlášení formu veřejné listiny, musí být učiněno soukromou listinou opatřenou datem a potvrzenou dvěma svědky; svědek o sobě uvede v potvrzení údaje, podle nichž ho lze zjistit.

(2) Svědky mohou být jen osoby, které na prohlášení a jeho obsahu nemají zájem a nejsou nevidomé, neslyšící, němé nebo neznalé jazyka, v němž je prohlášení učiněno. Svědci musí prohlášení podepsat a být schopni potvrdit schopnost prohlášujícího jednat a obsah jeho prohlášení.

(3) Je-li obsahem prohlášení pořízeného veřejnou listinou určení, kdo se má stát opatrovní-

kem, ten, kdo veřejnou listinu sepsal, zapíše údaje o tom, kdo prohlášení pořídil, kdo je povolán za opatrovníka a kdo veřejnou listinu sepsal, do neveřejného seznamu vedeného podle jiného zákona.

§ 40

(1) Činí-li prohlášení nevidomý, nebo osoba, která neumí nebo nemůže číst nebo psát, musí jí být prohlášení nahlas přečteno svědkem, který prohlášení nepsal. Nevidomý, nebo osoba, která neumí nebo nemůže číst nebo psát, před svědky potvrdí, že listina obsahuje jeho pravou vůli.

(2) Činí-li prohlášení osoba se smyslovým postižením, která nemůže číst nebo psát, musí jí být obsah listiny tlumočen takovým způsobem dorozumívání, který si zvolila, a to svědkem, který prohlášení nepsal; všichni svědci musí ovládat způsob dorozumívání, kterým je obsah listiny tlumočen. Kdo prohlášení činí, potvrdí před svědky zvoleným způsobem dorozumívání, že listina obsahuje jeho pravou vůli.

§ 41

(1) K výslovnému odvolání prohlášení se vyžaduje projev vůle učiněný ve formě předepsané v § 39 odst. 1.

(2) Zničí-li listinu obsahující prohlášení ten, kdo je učinil, má to účinky odvolání.

§ 42

Týká-li se prohlášení jiné záležitosti než povolání opatrovníka a je-li účinnost prohlášení vázána na podmínku, rozhodne o splnění podmínky soud.

§ 43

Změní-li se okolnosti zjevně tak podstatným způsobem, že člověk, který prohlášení učinil, by je za takových okolností neučinil nebo by je učinil s jiným obsahem, soud prohlášení změni nebo zruší, pokud by jinak člověku, který prohlášení učinil, hrozila závažná újma. Před vydáním rozhodnutí soud vyvine potřebné úsilí, aby zjistil názor člověka, o jehož prohlášení rozhoduje, a to i za použití takového způsobu dorozumívání, který si člověk zvolí.

§ 44

Je-li prohlášení nebo jeho odvolání neplatné, soud k nim přihledne, není-li příčiny pochybovat o vůli toho, kdo je učinil.

k omentář k § 38 – § 44

*Oddíl 2 Dílu 2, který se týká fyzických osob, se zabývá problematikou podpůrných opatření při narušení schopnosti zletilého právně jednat. Prvním institutem je institut předběžného prohlášení, které je opatřením preventivní povahy. **Právní úprava umožňuje člověku zejména za situace, kdy u sebe pozoruje postupně rozvíjení duševní poruchy** (např. Alzheimerovu nemoc, demenci), projevit závažně vůli pro případ, že posléze nebude schopen spravovat vlastní záležitosti.*

Obsahem předběžného prohlášení může být

- ustanovení konkrétní osoby opatrovníka,
- ustanovení konkrétního správce vymezené záležitosti (okruhu záležitostí) pořizovatele, včetně případné správy jmění nebo jeho části,
- uvedení způsobu, kterým mají být řešeny záležitosti pořizovatele poté, co pořizovatel ztratí schopnost právně jednat.

DŮLEŽITÉ

Vzhledem k závažnosti prohlášení a též i jeho odvolání, se pro ně stanoví přísnější formální náležitosti. Prohlášení může mít formu veřejné listiny (notářský zápis) a v případě, že nemá tuto formu a je učiněno soukromou listinou, musí být opatřeno datem a potvrzeno dvěma svědky.

Předběžné prohlášení může být odvoláno. K odvolání předběžného prohlášení může dojít jen výslovně a jen ze strany pořizovatele předběžného prohlášení. Zničení předběžného prohlášení má účinky jeho odvolání, pokud tak učinil přímo prolašovatel, a to v době, kdy byl ještě způsobilý k odvolání prohlášení.

Zvláštní ustanovení pamatují na případy vázanosti účinků prohlášení na podmínku a na změnu okolností. Vzhledem k závažnosti právních důsledků má v těchto případech rozhodnout soud.

Ustanovení § 43 upravuje důvody pro změnu nebo zrušení předběžného prohlášení. Ustanovení § 43 upravuje situaci, kdy pořizovatel předběž-

ného prohlášení již není schopen (např. proto, že je omezen ve svéprávnosti) předběžné prohlášení odvolat nebo zničit a došlo k podstatné změně okolností, za kterých pořizovatel prohlášení učinil. V takovém případě je založena pravomoc soudu učiněné prohlášení zrušit nebo změnit. **Podstatnou změnou okolností, která je důvodem ke změně nebo ke zrušení prohlášení, může být jen skutečná objektivní změna právního stavu, která by oprávněně vedla pořizovatele předběžného prohlášení ke změně nebo ke zrušení předběžného prohlášení.** Může jít např. o situaci, kdy je prohlášením povolán za opatrovníka manžel, ale manželství následně zanikne. Soud při rozhodování musí vycházet z obsahu původního prohlášení a zvažovat, zda by pořizovatel při změněných okolnostech odvolal, zničil nebo změnil původní předběžné prohlášení.

Nápomoc při rozhodování

§ 45

Potřebuje-li člověk nápomoc při rozhodování, protože mu v tom duševní porucha působí obtíže, třebaže nemusí být omezen ve svéprávnosti, může si s podpůrcem ujednat poskytování podpory; podpůrců může být i více.

§ 46

(1) Smlouvou o nápomoci se podpůrce zavazuje podporovanému, že bude s jeho souhlasem přítomen při jeho právních jednáních, že mu zajistí potřebné údaje a sdělení a že mu bude nápomocen radami.

(2) Smlouva nabývá účinnosti dnem, kdy ji schválí soud. Není-li smlouva uzavřena v písemné formě, vyžaduje se, aby strany projevily vůli uzavřít smlouvu před soudem. Soud smlouvu neschválí, odporují-li zájmy podpůrce zájmům podporovaného.

§ 47

(1) Podpůrce nesmí ohrozit zájmy podporovaného nevhodným ovlivňováním, ani se na úkor podporovaného bezdůvodně obohatit.

(2) Podpůrce postupuje při plnění svých povinností v souladu s rozhodnutími podporovaného. Pokud podporovaný právně jedná v písemné

formě, může podpůrce připojit svůj podpis s uvedením své funkce, popřípadě i s údajem o podpoře, kterou podporovanému poskytl; podpůrce má i právo namítat neplatnost právního jednání podporovaného.

§ 48

Na návrh podporovaného nebo podpůrce soud podpůrce odvolá; soud ho odvolá i v případě, že podpůrce závažně poruší své povinnosti, a to i bez návrhu.

k omentář k § 45 – § 48

Nápomoc při rozhodování je jedním z podpůrných opatření při narušení schopnosti zletilého právně jednat. Nápomoc při rozhodování je podpůrným opatřením, které má přednost před omezením svéprávnosti, které představuje výrazný zásah do práv člověka a také před zastoupením členem domácnosti). **Při nápomoci při rozhodování jedná člověk postižený duševní poruchou sám** (svým jménem) a k tomuto jednání je mu podpůrcem poskytována podpora. Základní podmínkou pro uzavření dohody o nápomoci při rozhodování je existence duševní poruchy, která podporovanému působí obtíže při rozhodování. **Podpůrce není zástupcem podporovaného a není oprávněn jeho jménem samostatně jednat.** Podporou je myšleno:

- nápomoc radami,
- zajišťování potřebných údajů a sdělení,
- asistence při sjednávání a uzavírání právních jednání.

Rozsah poskytované podpory je obsahem uzavřené smlouvy mezi podpůrcem a podporovaným. Smlouva nabývá účinnosti dnem, kdy ji schválí soud. Smlouvu o nápomoci lze uzavřít písemně nebo ústně do protokolu při jednání soudu o jejím schválení.

Zastoupení členem domácnosti

§ 49

(1) Brání-li duševní porucha zletilému, který nemá jiného zástupce, samostatně právně jednat, může ho zastupovat jeho potomek, předek, sourozenec, manžel nebo partner, nebo osoba,

kteřá se zastoupeným žila před vznikem zastoupení ve společné domácnosti alespoň tři roky.

(2) Zástupce dá zastoupenému na vědomí, že ho bude zastupovat, a srozumitelně mu vysvětlí povahu a následky zastoupení. Odmítne-li to člověk, který má být zastoupen, zastoupení nevznikne; k odmítnutí postačí schopnost projevit přání.

§ 50

Ke vzniku zastoupení se vyžaduje schválení soudu. Před vydáním rozhodnutí soud vyvine potřebné úsilí, aby zjistil názor zastoupeného, a to i za použití takového způsobu dorozumívání, který si zastoupený zvolí.

§ 51

Zástupce dbá o ochranu zájmů zastoupeného a naplňování jeho práv i o to, aby způsob jeho života nebyl v rozporu s jeho schopnostmi a aby, nelze-li tomu rozumně odporovat, odpovídal i zvláštním představám a přáním zastoupeného.

§ 52

(1) Zastoupení se vztahuje na obvyklé záležitosti, jak to odpovídá životním poměrům zastoupeného. Zástupce však není oprávněn udělit souhlas k zásahu do duševní nebo tělesné integrity člověka s trvalými následky.

(2) Zástupce může nakládat s příjmy zastoupeného v rozsahu potřebném pro obstarání obvyklých záležitostí, jak to odpovídá životním poměrům zastoupeného; s peněžními prostředky na účtu zastoupeného však může nakládat jen v rozsahu nepřesahujícím měsíčně výši životního minima jednotlivce podle jiného právního předpisu.

§ 53

Má-li zastoupený více zástupců, postačí, pokud jedná jeden z nich. Jedná-li však vůči další osobě více zástupců společně a odporují-li si, nepřihlíží se k projevu žádného z nich.

§ 54

(1) Zastoupení zaniká, pokud se jej zástupce vzdá nebo pokud zastoupený odmítne, aby ho

zástupce dále zastupoval; k odmítnutí postačí schopnost projevit přání. Zastoupení rovněž zaniká, pokud soud jmenuje zastoupenému opatrovníka.

(2) Je-li uzavřena smlouva o nápomoci při rozhodování, zanikne zastoupení účinností smlouvy v rozsahu, v jakém je zastoupený způsobilý právně jednat.

k omentář k § 49 – § 54

Zastoupení členem domácnosti je podpůrným opatřením, které má přednost před omezením svéprávnosti, které představuje výrazný zásah do práv člověka. Ustanovení upravuje zastoupení zletilého, kterému duševní porucha brání samostatně právně jednat, členem jeho domácnosti, avšak jen v obvyklých záležitostech odpovídajících konkrétním životním poměrům zastoupeného.

Jedná se zejména o záležitosti týkající se poskytování zdravotních a sociálních služeb a žádostí o přiznání dávek pomoci v hmotné nouzi, státní sociální podpory a sociálního zabezpečení.

Institut zastoupení členem domácnosti se od jiných podpůrných opatření (předběžné prohlášení, nápomoc při rozhodování) odlišuje tím, že jeho předpokladem není aktivní právní jednání osoby postižené nebo ohrožené budoucí neschopností právně jednat směřující k ustanovení konkrétního zástupce. Zastoupení členem domácnosti vzniká na základě vůle jiné osoby (člena domácnosti nebo příbuzného), které zastoupený neklade odpor a je schválena soudem.

Omezení svéprávnosti

§ 55

(1) K omezení svéprávnosti lze přistoupit jen v zájmu člověka, jehož se to týká, po jeho zhlédnutí a s plným uznáváním jeho práv a jeho osobní jedinečnosti. Přitom musí být důkladně vzaty v úvahu rozsah i stupeň neschopnosti člověka postarat se o vlastní záležitosti.

(2) Omezit svéprávnost člověka lze jen tehdy, hrozila-li by mu jinak závažná újma a nepostačí-li vzhledem k jeho zájmům mírnější a méně omezující opatření.

§ 56

(1) Omezit svéprávnost člověka může jen soud.

(2) Soud vyvine potřebné úsilí, aby zjistil názor člověka, o jehož svéprávnosti rozhoduje, a to i za použití takového způsobu dorozumívání, který si člověk zvolí.

§ 57

(1) Soud může omezit svéprávnost člověka v rozsahu, v jakém člověk není pro duševní poruchu, která není jen přechodná, schopen právně jednat, a vymezí rozsah, v jakém způsobilost člověka samostatně právně jednat omezil.

(2) Má-li člověk obtíže dorozumívat se, není to samo o sobě důvodem k omezení svéprávnosti.

§ 58

Soud může v průběhu řízení o omezení svéprávnosti svěřit třetí osobě provedení určitých jednotlivých právních jednání nebo správu majetku, je-li to nutné, aby se zabránilo závažné újmě.

§ 59

(1) Soud může svéprávnost omezit v souvislosti s určitou záležitostí na dobu nutnou pro její vyřízení, nebo na jinak určenou určitou dobu, nejdéle však na tři roky. Je-li zjevné, že se stav člověka v této době nezlepší, může soud svéprávnost omezit na dobu delší, nejdéle však na pět let.

(2) Uplynutím doby omezení svéprávnosti právní účinky omezení zanikají. Zahájí-li se však v této době řízení o prodloužení doby omezení, trvají právní účinky původního rozhodnutí až do nového rozhodnutí, nejdéle však jeden rok.

§ 60

Změní-li se okolnosti, soud své rozhodnutí bezodkladně změní nebo zruší, a to i bez návrhu.

§ 61

Rozhoduje-li soud o omezení svéprávnosti člověka, může osoba jím povoláná za opatrovníka navrhnout, aby byla opatrovníkem jmenována; pokud návrh nepodá, zjistí soud její stanovisko. Je-li tato osoba způsobilá k opatrovnictví, soud ji s jejím souhlasem opatrovníkem jmenuje.

§ 62

V rozhodnutí o omezení svéprávnosti jmenuje soud člověku opatrovníka. Při výběru opatrovníka přihledne soud k přáním opatrovance, k jeho potřebě i k podnětům osob opatrovanci blízkých, sledují-li jeho prospěch, a dbá, aby výběrem opatrovníka nezaložil nedůvěru opatrovance k opatrovníkovi.

§ 63

Opatrovníkem nelze jmenovat osobu nezpůsobilou právně jednat nebo osobu, jejíž zájmy jsou v rozporu se zájmy opatrovance, ani provozatele zařízení, kde opatrovanec pobývá nebo které mu poskytuje služby, nebo osobu závislou na takovém zařízení.

§ 64

Rozhodnutí o omezení svéprávnosti nezabavuje člověka práva samostatně právně jednat v běžných záležitostech každodenního života.

§ 65

(1) Jednal-li opatrovanec samostatně, ač nemohl jednat bez opatrovníka, lze jeho právní jednání prohlásit za neplatné, jen působí-li mu újmu. Postačí-li však k nápravě jen změna rozsahu opatrovancových povinností, soud tak učiní, aniž je vázán návrhy stran.

(2) Jednal-li opatrovanec samostatně, ač nemohl jednat bez opatrovníka, považuje se opatrovancovo jednání za platné, pokud je opatrovník schválil. To platí i v případech, že takové právní jednání schválil jednající sám poté, co nabyl svéprávnosti.

k omentář k § 55 – § 65

Omezení svéprávnosti je závažným, a tudíž výjimečným zásahem do přirozených práv člověka. Omezit svéprávnost může pouze soud. K omezení svéprávnosti může dojít pouze v zájmu člověka, jehož svéprávnost se omezuje.

K omezení svéprávnosti může dojít pouze pro duševní poruchu, která není přechodná a která dosahuje takového stupně, že člověk není schopen v určité oblasti právně jednat. Samotná duševní porucha není sama o sobě dů-

vodem pro omezení svéprávnosti, takovým důvodem je až stav, kdy bez omezení svéprávnosti hrozí člověku závažná újma a vzhledem k zájmům posuzovaného člověka nejsou dostatečná mírnější a méně omezující opatření. **Před omezení svéprávnosti by měla mít přednost podpůrná opatření při narušení schopnosti zletilého právně jednat** (nápomoc při rozhodování a zastoupení členem domácnosti), která jsou mírnější a méně omezující. V odůvodnění rozhodnutí o omezení svéprávnosti musí být vždy konkrétně uvedeno, jaký konkrétní vážný zájem člověka by byl ohrožen, jestliže by nedošlo k omezení svéprávnosti, a dále je třeba odůvodnit, proč nelze situaci řešit mírnějšími prostředky.

Omezit svéprávnost lze pouze rozhodnutím soudu, a to pouze pro duševní poruchu:

- která nemá přechodný charakter a zároveň,
- která zapříčiňuje, že člověk není schopen právně jednat.

Soud musí vyvinout potřebné úsilí, aby zjistil názor člověka, o jehož svéprávnosti rozhoduje. Od výsledku posuzovaného může soud upustit, nelze-li tento výsledek provést vůbec nebo bez újmy pro zdravotní stav posuzovaného. **Vždy však musí soud posuzovaného zhlédnout.** Před rozhodnutím o omezení svéprávnosti je soud povinen člověka „zhlédnout“. **Zhlédnutím se rozumí pokus o zjištění stavu člověka vlastním pozorováním soudce, který o svéprávnosti rozhoduje.** Jedním ze základních důkazů je znalecký posudek. Znalecký posudek nelze nahradit žádným odborným vyjádřením.

V rozsudku, kterým dochází k omezení svéprávnosti, soud výslovně stanoví, jaká právní jednání člověk omezený ve svéprávnosti nemůže platně činit. Omezení se nemůže vztahovat na právní jednání týkající se běžných záležitostí každodenního života. Soud svéprávnost omezuje vždy na dobu určitou. Ustanovení § 59 rozeznává dva způsoby, kterými soud může stanovit rozsah a dobu omezení svéprávnosti:

- omezení svéprávnosti v souvislosti s vyřízením určité záležitosti. Soud v rozsudku charakterizuje tuto záležitost a uvede i pravděpodobnou dobu, která bude potřebná pro její vyřízení.

- omezení svéprávnosti na určitou dobu nejdéle tří roků a popisem jejího obecného rozsahu.

Zákonem č. 460/2016 Sb., kterým se mění zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, a další související zákony, byla prodloužena tato maximální doba, po kterou může soud svým rozhodnutím omezit člověka ve svéprávnosti na dobu pěti let. Soud může svéprávnost omezit nejdéle na 3 roky, ale v případě, že je zjevné, že se stav člověka v této době nezlepší, může soud svéprávnost omezit na dobu delší, nejdéle však na pět let.

Po uplynutí doby, na kterou bylo omezení přijato, právní účinky omezení zanikají. Pokud se však zahájí řízení o prodloužení doby omezení, trvají právní účinky původního rozhodnutí až do vydání nového rozhodnutí, nejdéle však jeden rok.

V případě, že soud rozhodne o omezení svéprávnosti člověka, je zároveň nezbytné, aby takovému člověku ustanovil opatrovníka. Z ust. § 62 vyplývá, že při výběru opatrovníka přihlíží soud k těmto kritériím:

- přání opatrovance,
- potřeby opatrovance,
- podněty osob opatrovanci blízkých,
- výběrem osoby opatrovníka nesmí být založena nedůvěra opatrovance k opatrovníkovi.

Ustanovení § 65 se zbývá právními důsledky situací, kdy opatrovanec právně jedná samostatně, ač nemohl jednat bez opatrovníka. Takové právní jednání nemá být prohlášeno za neplatné, pokud nepůsobí opatrovanci újmu (např. jde-li o přijetí daru). Uvedené ustanovení také umožňuje zachování platnosti právních jednání v těch případech, kdy k nápravě postačí soudní úprava, tj. rozhodnutím změnit rozsah opatrovančových povinností. Jednání lze také považovat za platné, pokud dodatečně jednání opatrovance schválí opatrovník.

Oddíl 3 Nezvěstnost

§ 66

(1) Za nezvěstného může soud prohlásit svéprávného člověka, který opustil své bydliště, nepodal o sobě zprávu a není o něm známo, kde

se zdržuje. Soud uvede v rozhodnutí den, kdy nastaly účinky prohlášení nevěstnosti.

(2) Prohlášení za nevěstného se může stát na návrh osoby, která na tom má právní zájem, zejména manžela nebo jiné blízké osoby, spoluvlastníka, zaměstnavatele nebo korporace, na níž má tento člověk účast.

§ 67

(1) Při posuzování jednání, k nimž je jinak potřebné udělení souhlasu, přivolení, odevzdání hlasu nebo jiného konání osoby prohlášené za nevěstnou, se k této potřebnosti nepřihlíží; to však neplatí, jedná-li se o záležitost jeho osobního stavu. Kdo jedná, dotýká se záležitosti nevěstného, musí tak činit i s přihlédnutím k jeho zájmům.

(2) Na právní jednání, k němuž došlo bez souhlasu nebo jiného nezbytného projevu vůle nevěstného poté, co opustil své bydliště, avšak dříve, než byl za nevěstného prohlášen, přestože toto prohlášení bylo bez zbytečného odkladu navrženo, se hledí jako na jednání učiněné s odkládací podmínkou vydání rozhodnutí, jímž byl prohlášen za nevěstného.

§ 68

Navrátí-li se člověk prohlášený za nevěstného nebo jmenuje-li správce svého jmění, pozbývá prohlášení za nevěstného účinků. Prohlášení pozbývá účinků i dnem, který platí za den smrti nevěstného.

§ 69

Kdo byl prohlášen za nevěstného, nemůže namítat neplatnost nebo neúčinnost právního jednání učiněného za jeho nepřítomnosti, k němuž došlo za účinků takového prohlášení, pro to, že se při nich projev jeho vůle nevyžadoval.

§ 70

Bude-li za nevěstného prohlášen ten, kdo ustavil správce svého majetku, nejsou tím dotčena práva a povinnosti ustaveného správce. To neplatí, jestliže správce není znám, odmítne jednat v zájmu nevěstného, svá jednání v zájmu nevěstného zanedbává, nebo jednat vůbec nemůže.

k omentář k § 66 – § 70

Ustanovení upravují situace, kdy se člověk stane nevěstný. Nevěstnost jako právní stav může vzniknout 2 způsoby, a to tím, že:

1. člověk opustí své bydliště, nepodá o sobě zprávu a není o něm známo, kde se zdržuje (§ 66) nebo
2. člověk byl účastníkem události, při níž byl v ohrožení života větší počet osob (§ 75).

Ustanovení § 66 stanoví, za jakých podmínek lze určitého člověka prohlásit za nevěstného. Ustanovení je použitelné v případech, kdy člověk opustí své bydliště, nepodá o sobě zprávu a není o něm známo, kde se zdržuje, ale není zde vážná pochybnost, že je stále naživu. Aby mohl být člověk prohlášen za nevěstného, musí být naplněny současně tyto podmínky:

- jedná se o svéprávného člověka,
- opuštění bydliště,
- nepodání zprávy a
- není o člověku známo, kde se zdržuje.

Prohlášení za nevěstného může učinit pouze soud. K prohlášení může dojít pouze na návrh osoby, která na tom má právní zájem – zejména manžela nebo jiné blízké osoby, spoluvlastníka, zaměstnavatele nebo korporace, na níž má tento člověk účast.

Právním následkem prohlášení za nevěstného je to, že není třeba aktivního právního jednání nevěstného v případech, kdy se vyžaduje jeho souhlas, přivolení, odevzdání hlasu nebo jiné konání. Nebude se tudíž přihlížet k potřebnosti souhlasu nebo jiného nezbytného projevu vůle nevěstného k právním jednáním, k nimž jsou tyto jeho projevy vůle jinak nezbytné, avšak s výjimkou záležitostí osobního stavu. Příkladem situace, kdy se nebude vyžadovat souhlas nevěstného, je rozhodování spoluvlastníků podle ust. § 1132. Také v korporacích, kde se rozhoduje podle principu váhy hlasů, se na nevěstného hledí, jako by nebyl, a s jeho hlasem se nepočítá.

Může se stát, že po návratu nevěstný nesouhlasí s jednáním provedeným v jeho nepřítomnosti. Dle ust. § 69 je ovšem vyloučeno, aby se nevěstný bránil provedenému jednání námitkou neplatnosti či neúčinnosti z titulu, že nedal k těmto právním jednáním souhlas přivolení, nehlasoval o nich či neučinil jiné zákonem nebo smlouvou vy-

žadované konání. Z jiných důvodů (např. z důvodu rozporu právního jednání s dobrými mravy) může nezvěstný neplatnost či neúčinnost právních jednání samozřejmě namítat.

Oddíl 4 Domněnka smrti

§ 71

(1) Na návrh osoby, která na tom má právní zájem, prohlásí soud za mrtvého člověka, o němž lze mít důvodně za to, že zemřel, a určí den, který se pokládá za den jeho smrti.

(2) Na člověka, který byl prohlášen za mrtvého, se hledí, jako by zemřel. Prohlášením manžela za mrtvého zaniká manželství dnem, který se pokládá za den jeho smrti; totéž platí o registrovaném partnerství.

§ 72

Byl-li člověk prohlášen za nezvěstného a vyplývají-li z okolností vážné pochybnosti, zda je ještě živ, ačkoli jeho smrt není nepochybná, může ho soud prohlásit za mrtvého na návrh osoby, která na tom má právní zájem, a určí den, který nezvěstný zřejmě nepřežil. Má se za to, že tento den je dnem smrti nezvěstného.

§ 73

Člověka, který byl prohlášen za nezvěstného, lze prohlásit za mrtvého nejdříve po uplynutí pěti let počítaných od konce roku, v němž došlo k prohlášení za nezvěstného. Nelze to však učinit, objeví-li se v průběhu této doby zpráva, z níž lze soudit, že nezvěstný je dosud naživu. V takovém případě se postupuje podle § 74 nebo 75.

§ 74

(1) Člověka, který se stal nezvěstný tím, že opustil své bydliště, nepodal o sobě zprávu a není o něm známo, kde se zdržuje, avšak nebyl za nezvěstného prohlášen, lze prohlásit za mrtvého nejdříve po uplynutí sedmi let od konce roku, v němž se objevila poslední zpráva, z níž lze usuzovat, že byl ještě naživu.

(2) Člověka, který se stal nezvěstným před dovršením osmnáctého roku věku, nelze prohlásit

za mrtvého před uplynutím roku, v němž uplyne dvacet pět let od jeho narození.

§ 75

Člověka, který se stal nezvěstným jako účastník události, při níž byl v ohrožení života větší počet osob, lze prohlásit za mrtvého nejdříve po uplynutí tří let od konce roku, v němž se objevila poslední zpráva, z níž lze usuzovat, že byl v průběhu těchto událostí ještě naživu.

§ 76

(1) Byl-li člověk prohlášen za mrtvého, nevylučuje to důkaz, že zemřel dříve nebo později, anebo že je ještě naživu. Zjistí-li se, že je naživu, k prohlášení za mrtvého se nepřihlíží; manželství nebo registrované partnerství se však neobnovuje.

(2) Byl-li proveden mylný důkaz smrti, použije se odstavec 1 obdobně.

komentář k § 71 – § 76

Ustanovení § 71 řeší situaci, kdy lze člověka prohlásit za mrtvého. K prohlášení člověka za mrtvého podle ust. § 71 dojde tehdy, lze-li mít důvodně za to, že člověk zemřel. Ustanovení (na rozdíl od ust. § 26 odst. 2) se týká situací, kdy není důkaz o smrti člověka. Jedná se o situace, kdy smrt člověka jeví jako vysoce pravděpodobná, třebaže důkaz smrti chybí. Z okolností lze usuzovat na vysokou míru pravděpodobnosti, že člověk již nežije.

K prohlášení za mrtvého podle ust. § 71 i ust. § 72 může dojít pouze na návrh osoby, která na tom má právní zájem. Na základě návrhu soud prohlásí za mrtvého člověka, o němž lze mít důvodně za to, že zemřel.

Po prohlášení za mrtvého se na člověka hledí jako by zemřel. Rozhodnutí zakládá domněnku smrti, ale jedná se o domněnku vyvratitelnou. Zjistí-li se, že člověk prohlášený za mrtvého skutečně zemřel, je právní domněnka smrti nahrazena důkazem smrti). K tomu může dojít např. tehdy, když se dodatečně najde mrtvé tělo dotyčného člověka. Při té příležitosti se také může zjistit, že člověk zemřel ve skutečnosti dříve nebo později, než bylo stanoveno v rozsudku o prohlášení za mrtvého. Pokud se naopak zjistí, že člověk prohlášený za mrtvého

ho je naživu, k prohlášení za mrtvého se nepřihlíží a hledí se na něj, jako by k němu vůbec nedošlo.

Ustanovení § 72 dopadá na případy, kdy je prohlašován za mrtvého člověk, který byl předtím prohlášen soudním rozhodnutím za nezvěstného. V takovém případě musí být splněny tyto podmínky:

- musí vyplývat vážné pochybnosti o tom, zda je člověk živ, ačkoliv jeho smrt není nepochybná (§ 72),
- musí uběhnout zákonem stanovená ochranná doba pěti let od konce roku, v němž došlo k prohlášení za nezvěstného (§ 73),
- v průběhu ochranné doby se neobjeví zpráva, z níž lze soudit, že nezvěstný je dosud naživu (§ 73),
- návrh na prohlášení za nezvěstného podá osoba, která má na prohlášení právní zájem (§ 72).

Nastat může také situace, kdy je člověk fakticky nezvěstný, ale nedojde k prohlášení za nezvěstného. Takového člověka lze prohlásit za mrtvého nejdříve po uplynutí sedmi let, přičemž tato minimální sedmiletá ochranná doba se počítá od konce roku, v němž se objevila poslední zpráva, z níž lze usuzovat, že nezvěstný byl ještě naživu.

Oddíl 5

Jméno a bydliště člověka

Jméno člověka a jeho ochrana

§ 77

(1) Jméno člověka je jeho osobní jméno a příjmení, popřípadě jeho další jména a rodné příjmení, která mu podle zákona náležejí. Každý člověk má právo užívat své jméno v právním styku, stejně jako právo na ochranu svého jména a na účtu k němu.

(2) Člověk, který v právním styku užívá jiné jméno než své vlastní, nese následky omylu a újmu z toho vzniklých.

§ 78

(1) Člověk, který byl dotčen zpochybněním svého práva ke jménu nebo který utrpěl újmu pro neoprávněný zásah do tohoto práva, zejména neoprávněným užitím jména, se může domáhat, aby

bylo od neoprávněného zásahu upuštěno nebo aby byl odstraněn jeho následek.

(2) Je-li dotčený nepřítomen, nebo je-li nezvěstný, nesvéprávný či nemůže-li z jiné příčiny uplatnit právo na ochranu svého jména sám, může je uplatnit jeho manžel, potomek, předek nebo partner, ledaže dotčený, ač svéprávný, dal výslovně najevo, že si to nepřejí.

(3) Týká-li se neoprávněný zásah příjmení a je-li pro to důvod spočívající v důležitém zájmu na ochraně rodiny, může se ochrany domáhat samostatně manžel nebo jiná osoba dotčenému blízká, byť do jejich práva ke jménu přímo zasazeno nebylo.

§ 79

Pseudonym

(1) Člověk může pro určitý obor své činnosti nebo i pro soukromý styk vůbec přijmout pseudonym. Právní jednání pod pseudonymem není na újmu platnosti, je-li zřejmé, kdo jednal, a nemůže-li druhá strana mít pochybnost o osobě jednajícího.

(2) Vejde-li pseudonym ve známost, požívá stejné ochrany jako jméno.

komentář k § 77 – § 79

Podle ust. § 77 se jménem rozumí osobní (tzv. křestní) jméno a příjmení, popřípadě další jména a rodné příjmení, která člověku náležejí podle zákona. Ustanovení dále prohlašuje, že každý člověk má právo užívat v právním styku své jméno, stejně jako právo na ochranu svého jména a na účtu k němu. Právo užívat své jméno v právním styku je současně i povinností. **S porušením této povinnosti je totiž spojena odpovědnost člověka za následky omylu, za následky újmu z toho vzniklých.**

Ustanovení § 78 řeší neoprávněné zásahy do práva na jméno a uvádí 2 situace. Může se jednat o případ, když někdo zpochybňuje něčí právo na jeho jméno. **Dále se může jednat o případ, když někdo utrpěl újmu pro neoprávněný zásah do tohoto práva, zejména neoprávněným užitím jména.** V těchto případech náleží dotčené osobě **zdržovací nebo odstraňovací žaloba**, neboť se může domáhat, aby od neoprávněného zásahu bylo upuštěno, popř. aby byl odstraněn jeho násle-

dek. Dotčený člověk se může také domáhat práva na náhradu nemajetkové nebo majetkové újmy.

V ust. § 79 zákon opravňuje k užívání pseudonymu.

Právní úprava počítá dokonce s tím, že člověk bude pod pseudonymem uskutečňovat právní jednání. Předpokladem platnosti takového jednání je, že musí být zřejmé, kdo v takovém případě jednal, a druhá strana nemůže mít pochybnost o osobě jednajícího. Pseudonym je chráněn stejně jako jméno v případě, že vejde ve známost.

§ 80

Bydliště

(1) Člověk má bydliště v místě, kde se zdržuje s úmyslem žít tam s výhradou změny okolností trvale; takový úmysl může vyplývat z jeho prohlášení nebo z okolností případu. Uvádí-li člověk jako své bydliště jiné místo než své skutečné bydliště, může se každý dovolat i jeho skutečného bydliště. Proti tomu, kdo se v dobré víře dovolá uvedeného místa, nemůže člověk namítat, že má své skutečné bydliště v jiném místě.

(2) Nemá-li člověk bydliště, považuje se za ně místo, kde žije. Nelze-li takové místo zjistit, anebo lze-li je zjistit jen s neúměrnými obtížemi, považuje se za bydliště člověka místo, kde má majetek, popřípadě místo, kde měl bydliště naposledy.

k omentář k § 80

Bydliště člověka vymezuje zákon jako místo, kde se člověk zdržuje s úmyslem žít tam trvale. **Základním kritériem pro stanovení místa bydliště je tedy skutečný (faktický) stav, nikoliv to, jak je např. místo trvalého pobytu zapsáno v občanském průkazu daného člověka.** Úmysl žít na určitém místě trvale může vyplývat buď z prohlášení člověka, nebo z okolností případu. Může nastat situace, kdy člověk uvádí jako své bydliště jiné místo než své skutečné bydliště. V takovém případě se každý může dovolat i jeho skutečného bydliště.

Pokud člověk nemá žádné bydliště, stanoví zákon fikci, že se za bydliště považuje:

- místo, kde daný člověk žije. Pokud takové místo zjistit nelze nebo jen s neúměrnými obtížemi, pak
- místo, kde má daný člověk majetek,
- případně místo, kde měl bydliště naposledy.

Oddíl 6

Osobnost člověka

Pododdíl 1

Obecná ustanovení

§ 81

(1) Chráněna je osobnost člověka včetně všech jeho přirozených práv. Každý je povinen ctít svobodné rozhodnutí člověka žít podle svého.

(2) Ochrany požívají zejména život a důstojnost člověka, jeho zdraví a právo žít v příznivém životním prostředí, jeho vážnost, čest, soukromí a jeho projevy osobní povahy.

§ 82

(1) Člověk, jehož osobnost byla dotčena, má právo domáhat se toho, aby bylo od neoprávněného zásahu upuštěno nebo aby byl odstraněn jeho následek.

(2) Po smrti člověka se může ochrany jeho osobnosti domáhat kterákoli z osob jemu blízkých.

§ 83

(1) Souvisí-li neoprávněný zásah do osobnosti člověka s jeho činností v právnické osobě, může právo na ochranu jeho osobnosti uplatnit i tato právnická osoba; za jeho života však jen jeho jménem a s jeho souhlasem. Není-li člověk schopen projevit vůli pro nepřítomnost nebo pro neschopnost úsudku, není souhlasu třeba.

(2) Po smrti člověka se právnická osoba může domáhat, aby od neoprávněného zásahu bylo upuštěno a aby byly odstraněny jeho následky.

k omentář k § 81 – § 83

■ Ochrana osobnosti člověka

Ustanovení § 81 odst. 1 konstatuje, že je chráněna osobnost člověka včetně všech jeho přirozených práv. **Odst. 2 § 81 uvádí demonstrativní výčet některých chráněných hodnot osobnosti člověka – život a důstojnost člověka, jeho zdraví a právo žít v příznivém životním prostředí, jeho vážnost, čest, soukromí a jeho projevy osobní povahy.**

Ustanovení § 82 obsahuje právní úpravu nároků z neoprávněného zásahu do osobnostních práv. Každý, do jehož osobnostních práv bylo neoprávněné zasazeno, se může domáhat upuštění od neoprávněných zásahů do práva na ochranu osobnosti (prostřednictvím zdržovací žaloby) nebo odstranění následků neoprávněného zásahu do práva na ochranu osobnosti (prostřednictvím odstraňovací žaloby).

Pododdíl 2 **Podoba a soukromí**

§ 84

Zachytit jakýmkoli způsobem podobu člověka tak, aby podle zobrazení bylo možné určit jeho totožnost, je možné jen s jeho svolením.

§ 85

(1) Rozšiřovat podobu člověka je možné jen s jeho svolením.

(2) Svolí-li někdo k zobrazení své podoby za okolností, z nichž je zřejmé, že bude šířeno, platí, že svoluje i k jeho rozmnožování a rozšiřování obvyklým způsobem, jak je mohl vzhledem k okolnostem rozumně předpokládat.

§ 86

Nikdo nesmí zasáhnout do soukromí jiného, nemá-li k tomu zákonný důvod. Zejména nelze bez svolení člověka narušit jeho soukromé prostory, sledovat jeho soukromý život nebo pořizovat o tom zvukový nebo obrazový záznam, využívat takové či jiné záznamy pořízené o soukromém životě člověka třetí osobou, nebo takové záznamy o jeho soukromém životě šířit. Ve stejném rozsahu jsou chráněny i soukromé písemnosti osobní povahy.

§ 87

(1) Kdo svolil k použití písemnosti osobní povahy, podobizny nebo zvukového či obrazového záznamu týkajícího se člověka nebo jeho projevu osobní povahy, může svolení odvolat, třebaže je udělil na určitou dobu.

(2) Bylo-li svolení udělené na určitou dobu odvoláno, aniž to odůvodňuje podstatná změna okolností nebo jiný rozumný důvod, nahradí

odvolávající škodu z toho vzniklou osobě, které svolení udělil.

§ 88

(1) Svolení není třeba, pokud se podobizna nebo zvukový či obrazový záznam pořídí nebo použije k výkonu nebo ochraně jiných práv nebo právem chráněných zájmů jiných osob.

(2) Svolení není třeba ani v případech, když se podobizna, písemnost osobní povahy nebo zvukový či obrazový záznam pořídí nebo použije na základě zákona k úřednímu účelu nebo v případě, že někdo veřejně vystoupí v záležitosti veřejného zájmu.

§ 89

Podobizna nebo zvukový či obrazový záznam se mohou bez svolení člověka také pořídít nebo použít přiměřeným způsobem též k vědeckému nebo uměleckému účelu a pro tiskové, rozhlasové, televizní nebo obdobné zpravodajství.

§ 90

Zákonný důvod k zásahu do soukromí jiného nebo k použití jeho podobizny, písemnosti osobní povahy nebo zvukového či obrazového záznamu nesmí být využit nepřiměřeným způsobem v rozporu s oprávněnými zájmy člověka.

komentář k § 84 – § 90

*Ustanovení § 84 upravuje ochranu podoby člověka. K tomu, aby bylo možno podobu člověka zachytit (s následnou možností jejího zobrazení nebo již ve formě jejího zobrazení), je nezbytné jeho svolení. **Navazující ust. § 84 řeší problematiku rozšiřování podoby člověka, což je možné jen se souhlasem dotčené fyzické osoby.** Výjimky z tohoto pravidla jsou upraveny zejména v ust. § 88 a násl.*

Ustanovení § 86 upravuje ochranu soukromí a písemností osobní povahy. Soukromí člověka je zakotvena v ústavněprávních předpisech, také i v mezinárodních smlouvách, jimiž je Česká republika vázána. Soukromí člověka je nedotknutelné, každý jedinec má právo rozhodovat o tom, jakou část svého soukromí (soukromého života) zpřístupní jiným.

DŮLEŽITÉ

Právo na soukromí člověka je vnímáno jako jeho právo rozhodnout podle vlastního uvážení, zda, v jakém rozsahu a jakým způsobem mají být skutečnosti jeho osobního soukromí zpřístupněny jiným, a zároveň právo bránit se proti neoprávněným zásahům do této sféry ze strany jiných osob.

Možné případy zásahů do soukromí člověka uvádí druhá věta § 86. Bez svolení člověka tak nelze zejména:

- narušit jeho soukromé prostory,
- sledovat jeho soukromý život,
- pořízovat o jeho soukromém životě zvukový nebo obrazový záznam,
- využívat takové či jiné záznamy pořízené o soukromém životě člověka třetí osobou,
- takové záznamy o jeho soukromém životě šířit.

Ustanovení § 88 a § 89 upravují výjimky z pravidla, podle něhož je možno pořídit či použít podobiznu nebo zvukový či obrazový záznam jen se souhlasem dotčené fyzické osoby. Výjimky se týkají:

- použití k výkonu nebo ochraně práv nebo zájmů jiných osob,
- použití na základě zákona k úřednímu účelu,
- použití v záležitosti veřejného zájmu,
- zákonná licence k účelu vědeckému nebo uměleckému,
- zákonná licence pro zpravodajství.

Pododdíl 3**Právo na duševní a tělesnou integritu****§ 91**

Člověk je nedotknutelný.

§ 92

(1) Lidské tělo je pod právní ochranou i po smrti člověka. Naložit s lidskými pozůstatky a s lidskými ostatky způsobem pro zemřelého nedůstojným se zakazuje.

(2) Nejsou-li lidské ostatky uloženy na veřejném pohřebišti, má na jejich vydání právo osoba, kterou člověk před svou smrtí výslovně určil; jinak postupně jeho manžel, dítě nebo rodič, a není-li žádný z nich nebo odmítnou-li ostatky převzít, převezme je jeho dědic.

Zásah do integrity**§ 93**

(1) Mimo případ stanovený zákonem nesmí nikdo zasáhnout do integrity jiného člověka bez jeho souhlasu uděleného s vědomím o povaze zásahu a o jeho možných následcích. Souhlasí-li někdo, aby mu byla způsobena závažná újma, nepříhlíží se k tomu; to neplatí, je-li zásah podle všech okolností nutný v zájmu života nebo zdraví dotčeného.

(2) Zákonný zástupce může udělit souhlas k zásahu do integrity zastoupeného, je-li to k přímému prospěchu osoby, která není schopna dát souhlas sama.

§ 94

(1) Kdo chce provést na jiném člověku zákrok, vysvětlí mu srozumitelně povahu tohoto zákroku. Vysvětlení je řádně podáno, lze-li rozumně předpokládat, že druhá strana pochopila způsob a účel zákroku včetně očekávaných následků i možných nebezpečí pro své zdraví, jakož i to, zda přichází v úvahu případně i jiný postup.

(2) Uděluje-li souhlas za jiného jeho zákonný zástupce, podá se vysvětlení i tomu, kdo má být zákroku podroben, je-li schopen úsudku, způsobem přiměřeným schopnosti dotčeného vysvětlení pochopit.

§ 95

Nezletilý, který není plně svéprávný, může v obvyklých záležitostech udělit souhlas k zákroku na svém těle také sám, je-li to přiměřeně rozumové a volní vyspělosti nezletilých jeho věku a jedná-li se o zákrok nezanedávající trvalé nebo závažné následky.

§ 96

(1) Souhlas k zásahu do integrity člověka vyžaduje písemnou formu, má-li být oddělena část těla, která se již neobnoví.

(2) Písemnou formu vyžaduje i souhlas k

- a) lékařskému pokusu na člověku, nebo
- b) zákroku, který zdravotní stav člověka nevyžaduje; to neplatí, jedná-li se o kosmetické zákroky nezanedávající trvalé nebo závažné následky.

§ 97

(1) Udělený souhlas může být odvolán v jakékoli formě, i když se pro udělení souhlasu vyžaduje písemná forma.

(2) Nevyžaduje-li se pro souhlas písemná forma, má se za to, že byl udělen. Při nejistotě, zda byl souhlas odvolán v jiné než písemné formě, se má za to, že k odvolání nedošlo.

§ 98

(1) Nemůže-li člověk udělit souhlas pro neschopnost projevit vůli, byť jen přechodnou, a nemá-li zákonného zástupce, vyžaduje se souhlas přítomného manžela, rodiče, nebo jiné osoby blízké. Není-li přítomna žádná z těchto osob, vyžaduje se souhlas manžela, a není-li, souhlas rodiče, popřípadě jiné osoby blízké, pokud je lze bez obtíží zjistit a zastihnout a pokud je zřejmé, že nehrozí nebezpečí z prodlení. Není-li možné získat souhlas žádným z výše uvedených způsobů, může souhlas udělit jiná přítomná osoba, která o dotčenou osobu osvědčí mimořádný zájem.

(2) Při zákroku i při udělení souhlasu se vezme zřetel na dříve vyslovená známa přání člověka, do jehož integrity má být zasazeno.

§ 99

Je-li život člověka v náhlém a patrném nebezpečí a nelze-li souhlas ve stavu nouze získat ani v jiné než stanovené formě, lze okamžitě zakročit, pokud to je ve prospěch zdraví dotčené osoby nezbytné.

§ 100

(1) Má-li být zasazeno do integrity nezletilého, který dovršil čtrnáct let, nenabyl plné svéprávnosti a který zákroku vážně odporuje, třebaže zákonný zástupce se zákrokem souhlasí, nelze zákrok provést bez souhlasu soudu. To platí i v případě provedení zákroku na zletilé osobě, která není plně svéprávná.

(2) Nesouhlasí-li zákonný zástupce se zásahem do integrity osoby uvedené v odstavci 1, ač si její tato osoba přeje, lze zákrok provést na její návrh nebo na návrh osoby jí blízké jen se souhlasem soudu.

§ 101

Má-li být zasazeno do integrity člověka neschopného úsudku způsobem zanechávajícím trvalé, neodvratitelné a vážné následky nebo způsobem spojeným s vážným nebezpečím pro jeho život nebo zdraví, lze zákrok provést jen s přivolením soudu. Tím není dotčeno ustanovení § 99.

§ 102

Soud přivolí k zákroku podle § 100 nebo 101, je-li dotčené osobě podle rozumného uvážení k prospěchu, po jejím zhlednutí a s plným uznáním její osobnosti.

§ 103

Bylo-li zasazeno do integrity člověka, který byl ve stavu, kdy nemohl posoudit, co se s ním děje, a nedal-li sám k zákroku souhlas, musí mu být, jakmile to jeho stav dovolí, vysvětleno způsobem, kterému bude schopen porozumět, jaký zákrok byl na něm proveden, a musí být poučen o jeho možných následcích i o riziku neprovedení zákroku.

komentář k § 91 – § 103

■ **Nedotknutelnost člověka**

Ustanovení § 91 stanoví pravidlo, že člověk je nedotknutelný, a to v rovině fyzické i psychické složky člověka. Nedotknutelnost člověka předně vyjadřuje zapovězení jakýchkoli nezákonných (neoprávněných) zásahů do jeho duševní a tělesné integrity.

Podmínky, za nichž může být do integrity člověka zasazeno, upravují následující ustanovení občanského zákoníku.

S principem nedotknutelnosti člověka jsou spojena tři hlavní pravidla

- *zásadně nelze zasáhnout do integrity jiného bez jeho souhlasu,*
- *lidské tělo ani jeho části nesmí být jako takové zdrojem majetkového prospěchu,*
- *i po smrti člověka je jeho tělo pod právní ochranou.*

Zásah do integrity, který se neopírá o některý zákonem stanovený či uznávaný důvod, je neoprávněný (protiprávní) a představuje narušení

ochrany osobnosti člověka. Do integrity (v daném případě se bude jednat o integritu tělesnou i duševní) jiného lze zasáhnout jen na základě souhlasu (zpravidla souhlasu informovaného) dotčené fyzické osoby s takovým zásahem, bez tohoto souhlasu jen v případech stanovených zákonem.

Specifickým rysem souhlasu se zásahem do integrity je požadavek na jeho informovanost, což znamená, že dotčený musí mít vědomí o povaze zásahu a o jeho možných následcích. Nedostatečná informovanost dotčeného člověka může vést k relativní neplatnosti uděleného souhlasu. **Dotčená osoba hodlající vyslovit souhlas k určitému zákroku musí mít dostatečnou představu o tom, co zákrok obnáší a jaká rizika spojená s jeho provedením podstupuje.**

Ustanovení § 94 definuje podmínky, za nichž může fyzická osoba udělit souhlas se zákrokem, jímž je zasahováno do její integrity. Dotčenému člověku musí být vysvětlena srozumitelně povaha zákroku, a to takovým způsobem, aby pochopil

- způsob a účel zákroku,
- očekávané následky zákroku,
- možná nebezpečí pro své zdraví,
- zda přichází v úvahu případně i jiný postup.

Ustanovení § 98 řeší situace, kdy by mělo dojít k zákrokům zasahujícím do osobní integrity člověka, ale není možno od člověka opatřit souhlas. **Pokud dotčená osoba není schopna projevit vůli a současně nemá zákonného zástupce, projevuje souhlas přítomný manžel, přítomní rodiče nebo jiné přítomné osoby blízké.** Zákon vymezuje poslušnost osob povolaných k rozhodování za dotčeného člověka. Dle ust. § 99 za situace, kdy je život člověka akutně ohrožen, je možno do jeho integrity v nezbytné míře zasáhnout zákrokem i bez souhlasu. V takovém případě zájem na ochraně života převažuje nad zájmem dotčené osoby rozhodnout o udělení souhlasu se zásahem do vlastní integrity.

Pokud došlo k zásahu do integrity člověka, přičemž dotčený člověk nemohl posoudit, co se s ním děje (například z důvodu bezvědomí vyvolaného úrazem), a nedal-li sám k zásahu souhlas, je třeba dle ust. § 103 vůči němu splnit řádnou informační povinnost alespoň následně po zásahu.

Pododdíl 4

Práva člověka převzatého do zdravotnického zařízení bez jeho souhlasu

§ 104

Převztí člověka bez jeho souhlasu do zařízení poskytujícího zdravotní péči nebo ho v něm bez jeho souhlasu držet lze jen z důvodu stanoveného zákonem a za podmínky, že nezbytnou péči o jeho osobu nelze zajistit mírnějším a méně omezujícím opatřením. Podání návrhu na omezení svéprávnosti nezakládá samo o sobě důvod, aby byl člověk bez svého souhlasu do takového zařízení převzat nebo v něm držen.

§ 105

(1) Je-li člověk převzat do zařízení poskytujícího zdravotní péči nebo je-li v něm držen, oznámí to jeho zákonnému zástupci, opatrovníku nebo podpůrci a jeho manželu nebo jiné známé osobě blízké neprodleně poskytovatel zdravotních služeb; oznámení manželu nebo jiné osobě blízké však učinit nesmí, pokud mu to bylo zakázáno.

(2) Převzetí člověka do zařízení poskytujícího zdravotní péči oznámí poskytovatel zdravotních služeb do 24 hodin soudu; to platí i v případě, je-li člověk v takovém zařízení zadržen. Soud o učiněném opatření rozhodne do sedmi dnů.

§ 106

(1) Poskytovatel zdravotních služeb zajistí, aby se člověku převzatému do zařízení poskytujícího zdravotní péči nebo zadrženému v takovém zařízení dostalo bez zbytečného odkladu náležitého vysvětlení jeho právního postavení, zákonného důvodu učiněného opatření a možností právní ochrany včetně práva zvolit si zmocněnce nebo důvěrníka.

(2) Vysvětlení se podá tak, aby mu člověk mohl dostatečně porozumět a uvědomit si povahu učiněného opatření a jeho následky; má-li takový člověk zákonného zástupce, opatrovníka nebo podpůrce, podá se vysvětlení bez zbytečného odkladu také jemu.

§ 107

(1) Má-li člověk zmocněnce nebo důvěrníka, oznámí poskytovatel zdravotních služeb učiněné

opatření zmocnění nebo důvěrníkovi bez zbytečného odkladu poté, co se o nich dozví.

(2) Důvěrník může uplatnit ve prospěch člověka svým jménem všechna jeho práva vzniklá v souvislosti s jeho převzetím do příslušného zařízení nebo s jeho držením v takovém zařízení. Stejná práva jako důvěrník má i podpůrce.

§ 108

Kdo byl do zařízení poskytujícího zdravotní péči převzat nebo kdo je v něm držen, má právo projednávat se svým zástupcem, důvěrníkem nebo podpůrcem vlastní záležitosti při osobním rozhovoru a bez přítomnosti třetích osob.

§ 109

(1) Člověk převzatý do zařízení poskytujícího zdravotní péči nebo držený v takovém zařízení má právo, aby jeho zdravotní stav, zdravotní dokumentaci nebo vyjádření ošetřujícího lékaře o neschopnosti úsudku a projevit přání samostatně přezkoumal lékař nezávislý na poskytovateli zdravotních služeb v tomto zařízení i na jeho provozovateli. Stejně právo má i důvěrník nebo podpůrce.

(2) Je-li právo na přezkoumání uplatněno ještě předtím, než soud rozhodne podle § 105 odst. 2, musí být umožněn jeho výkon tak, aby soud mohl zhodnotit výsledky přezkoumání v řízení o přípustnosti učiněného opatření.

§ 110

Rozhodl-li soud o přípustnosti učiněného opatření, schvaluje se tím nucený pobyt v zařízení poskytujícím zdravotní péči, tím však neodnímá právo odmítnout určitý zákrok nebo léčebný výkon.

k omentář k § 104 – § 110

■ **Nedobrovolné zadržení ve zdravotnickém zařízení**

Občanský zákoník vychází z toho, že omezit osobní svobodu člověka je možné jen z důvodu stanoveného zákonem (viz např. zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách) a současně za podmínky, kdy stejného účelu nelze dosáhnout jinak. Konkrétní podmínky pro převzetí a držení člově-

ka ve zdravotnickém zařízení a zákonný režim takového nedobrovolného omezení upravují kromě ust. § 104 a násl. občanského zákoníku také § 38 a násl. zákona o zdravotních službách.

V ust. § 105 odst. 1 je řešena problematika informování určených osob o převzetí člověka do zařízení poskytujícího zdravotní péči či o držení člověka v něm. Ustanovení stanoví osoby, kterým je poskytovatel zdravotních služeb povinen neprodleně sdělit skutečnost, že člověk byl bez souhlasu převzat do zařízení poskytujícího zdravotní péči či je v něm držen.

DŮLEŽITÉ

Oznamovací povinnost je třeba plnit vůči zákonnému zástupci, opatrovníku nebo podpůrci a jeho manželu nebo jiné známé osobě blízké.

Pokud člověk se svým převzetím do zařízení poskytujícího zdravotní péči nebo držením v něm, neudělí souhlas, je poskytovatel zdravotních služeb povinen postupovat tak, jak stanoví zejména ust. § 105 občanského zákoníku, tedy sdělit tuto skutečnost příslušnému soudu. Soud následně o přípustnosti či nepřípustnosti převzetí člověka do zařízení poskytujícího zdravotní péči nebo držení člověka v něm rozhodne. Zařízení poskytující zdravotní péči musí tuto oznamovací povinnost splnit do 24 hodin soudu. Soud je pak povinen o učiněném opatření rozhodnout do sedmi dnů.

Pododdíl 5

Nakládání s částmi lidského těla

§ 111

(1) Člověk, jemuž byla odňata část těla, má právo dozvědět se, jak s ní bylo naloženo. Naložit s odňatou částí lidského těla způsobem pro člověka nedůstojným nebo způsobem ohrožujícím veřejné zdraví se zakazuje.

(2) Odňatou část těla člověka lze za jeho života použít k účelům zdravotnickým, výzkumným nebo vědeckým, pokud k tomu dal souhlas. K použití odňaté části těla člověka k účelu svou povahou neobvyklému se vyžaduje jeho výslovný souhlas vždy.

(3) O tom, co má původ v lidském těle, platí obdobně to, co o částech lidského těla.